

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

ROK 1968 VE VZPOMÍNKÁCH OBČANŮ OKRESU CHEB

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Štěpán Strejček

Specializace v pedagogice, obor Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Marie Fritzová, Ph.D.

Plzeň, 2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 1. června 2019

.....
Štěpán Strejček

CHTĚL BYCH PODĚKOVAT MGR. ET MGR. MARII FRITZOVÉ,
PH.D. ZA VEDENÍ MÉ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE, CENNÉ RADY A
ODBORNÝ DOHLED. DĚKUJI TAKÉ VŠEM NARÁTORŮM, KTEŘÍ
PŘISPĚLI SVÝMI VZPOMÍNKAMI A POMOHLI MI TAK TUTO
PRÁCI ROZŠÍŘIT O CENNÉ VZPOMÍNKY NA 21. SRPEN 1968
V OKRESU CHEB.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINAL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	2
ÚVOD.....	3
1 ORÁLNÍ HISTORIE A METODA ROZHOVORU	5
1.1 CO JE TO ORÁLNÍ HISTORIE?.....	5
1.1.1 Objektivita pramenů získaných metodou orální historie	6
1.2 ROZHOVOR.....	7
1.2.1 Příprava rozhovoru	7
1.2.2 Role tazatele.....	8
1.2.3 Místo rozhovoru	8
1.2.4 Vedení rozhovoru	9
1.2 VLV PAMĚTI NA VÝPOVĚĎ NARÁTORŮ	10
2 ROK 1968 V ČESKOSLOVENSKU.....	12
2.1 ZÁSADNÍ POSTAVA PRAŽSKÉHO JARA – ALEXANDER DUBČEK	12
2.2 UDÁLOSTI ROKU 1968.....	14
2.2.1 Události 20. - 21. srpna 1968.....	15
2.2.2 Rozhlasové vysílání 21. srpna 1968	18
2.2.3 Důsledky invaze	20
3 OKRES CHEB V SRPNU 1968.....	21
3.1 CHEBSKO V SRPNU 1968	21
3.2 21. – 22. SRPEN 1968 NA CHEBSKU	22
3.2.1 Zasedání Okresního národního výboru v Chebu	23
3.2.2 Protesty obyvatel Chebu	24
3.2.3 Problémy první den po okupaci.....	25
3.3 23. SRPEN 1968 NA CHEBSKU.....	26
3.4 24. SRPEN 1968 NA CHEBSKU.....	27
3.5 25. A 26. SRPEN 1968 NA CHEBSKU.....	27
3.6 27. A 28. SRPEN 1968 NA CHEBSKU.....	28
3.7 ŠKODY VZNIKLÉ PO OKUPACI NA CHEBSKU.....	29
4 VZPOMÍNKY PAMĚTNÍKŮ NA ROK 1968 OKRESU CHEB.....	31
4.1 POČÁTEK ROKU 1968 V PAMĚTECH NARÁTORŮ	31
4.2 21. SRPEN 1968 V PAMĚTECH NARÁTORŮ	33
4.3 UDÁLOSTI PO 21. SRPNU 1968 V PAMĚTECH NARÁTORŮ	36
4.4 OSUDY DALŠÍCH LIDÍ Z VÝPOVĚDÍ NARÁTORŮ	39
4.5 SHRNUTÍ VÝPOVĚDÍ NARÁTORŮ	40
ZÁVĚR	42
RESUMÉ.....	43
SEZNAM LITERATURY	44
SEZNAM PŘÍLOH	46
PŘÍLOHY	I

SEZNAM ZKRATEK

KGB	Výbor státní bezpečnosti (sovětská tajná služba)
KSČ	Komunistická strana Československa
KSS	Komunistická strana Slovenska
ONV	Okresní národní výbor
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
StB	Státní bezpečnost
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa

Úvod

V bakalářské práci „Rok 1968 ve vzpomínkách občanů okresu Cheb“ se zabývám problematikou vpádu vojsk Varšavské smlouvy na území Chebska. Bakalářská práce se skládá z teoretické a praktické části.

Motivací ke zpracování bakalářské práce na toto téma byla hlavně jeho regionálnost. Okres Cheb je místem, kde jsem celé své dětství vyrůstal. Ze srpna 1968 se zachovalo velké množství audiovizuálních záznamů z Prahy. Jak probíhala okupace v Chebu a jeho přilehlém okolí jsem však doposud nevěděl. Druhým neméně důležitým důvodem, který mě motivoval ke zpracování tohoto tématu je samotná okupace. O téma okupace roku 1968 se zajímám již dlouhodobě. Tento akt ze strany vojsk Varšavské smlouvy vnímá většina národa do dnešního dne jako velkou křivdu ze strany Sovětského svazu. Metodu orální historie jsem si pro svůj výzkum vybral hlavně z toho důvodu, že jsem byl zvědavý, jak vnímají obyvatelé Chebska událost s více jak padesátiletým odstupem.

Teoretická část bakalářské práce je rozdělena na tři kapitoly. Jejím cílem je uvést čtenáře do problematiky vedení rozhovoru metodou orální historie a pomocí knižních a archivních pramenů seznámit čtenáře s postupným vývojem událostí roku 1968. První z kapitol se zabývá metodami orální historie, které využívám následně v praktické části své práce. Kapitola seznamuje čtenáře s pojmem orální historie, vysvětluje vztah mezi narátorem a badatelem, samozřejmě se věnuji také objektivnímu vyhodnocení orálních pramenů. V druhé části kapitoly o orální historii se zabývám metodou rozhovoru, která je pro můj výzkum stěžejní. V neposlední řadě se zabývám metodami rozhovoru, přípravou rozhovoru. Zároveň se u rozhovoru soustředím na výběr správného místa pro konání rozhovoru a vedením rozhovoru badatelem. Zásadní vliv na výpověď narátora má paměť. Proto zmiňuji i aspekty, které mají vliv na paměť. Uvádím i základní aspekty, které mají vliv na paměť, mnohdy i zásadní.

V druhé kapitole jsou analyzovány samotné události roku 1968. V kapitole seznamuji čtenáře s průběhem celého roku 1968, tedy se zabývám událostmi již od ledna 1968. Zároveň je v kapitole zpracován profil jedné z nejvýraznějších osobností pražského

jara Alexandra Dubčeka. Největší prostor je v druhé části práce vyhrazen samotné okupaci Československa, která proběhla v noci z 20. na 21. srpna 1968.

Poslední část teoretického celku bakalářské práce mapuje průběhu okupace vojsky Varšavské smlouvy na území okresu Cheb. V této části čerpám hlavně z fondu ONV, který je veřejnosti dostupný k nahlédnutí v Okresním archivu v Chebu.

Praktická část mé bakalářské práce tvoří její podstatnou část a přináší nové informace přímo o dění na Chebsku ve zkoumaném období. Cílem praktické části je vytvořit celkový obraz průběhu okupace na Chebsku a zkoumání toho, jak lidé subjektivně vnímali příjezd vojsk Varšavské smlouvy. Pro svůj výzkum jsem oslovil celkem šest narátorů. Kritériem pro výběr narátorů byl jejich věk, ten nesměl být nižší než patnáct let v době okupace. Zároveň v roce 1968, popřípadě 21. srpna 1968, museli být vybraní narátoři přítomni na Chebsku. Také jsem vybral narátory, kteří v té době vykonávali rozdílná povolání.

1 ORÁLNÍ HISTORIE A METODA ROZHOVORU

1.1 CO JE TO ORÁLNÍ HISTORIE?

Při zpracovávání své bakalářské práce využívám metodu orální historie. „*Jedná se o řadu propracovaných, avšak stále se vyvíjejících a dotvářejících postupů, jejichž prostřednictvím se badatel v oblasti humanitních a společenských věd dobírá nových poznatků, a to na základě ústního sdělení osob, jež byly účastníky či svědky dané události, procesu nebo doby, které badatel zkoumá, či osob, jejichž individuální prožitky, postoje a názory mohou obohatit badatelovo poznání o nich samých, případně o zkoumaném problému obecně.*“¹

Jinak řečeno se jedná o rozhovor mezi narátorem a badatelem. Badatel se snaží od narátora získat co nejvíce informací k danému tématu. Rozhovor je při tom zaznamenáván na nahrávací zařízení. Otázky klade badatel, který má konkrétní výzkumný záměr. Narátor poté vypráví o dané situaci či osobně ze svého úhlu pohledu. Rozhovor může sloužit jako východisko pro další bádání, či jako samostatný historický pramen.

Metody orální historie využívá v praxi mnoho humanitních oborů. Mezi ně patří například sociologie, antropologie, etnologie, politologie, psychologie, muzikologie nebo dějiny umění.² „... hlavně skutečnost, že každý začátečník, který vstoupí do terénu, ruší modely svých předchůdců. Můžeme říci, že se orální historie zabývá historií ‚zezdola‘ především proto, že ji každý nováček nutí měnit názory,“³ řekl italský historik Alessandro Portelli.

Při zkoumání novodobých dějin je orální historie jednou z mnoha metod, nejedná se tedy o samostatnou disciplínu. Tuto metodu lze uplatnit v případě zkoumaného jevu, kde se jedná o kulturní, politický, hospodářský či kulturní aspekt.⁴ Hlavní podmínkou je pro svůj výzkum získat žijící narátory, kteří si danou situaci pamatují z vyprávění, či byli u dané situace sami svědky. Narátor se velkou měrou podílí na tematice vyprávění. Výsledný

¹ VANĚK, Miroslav MÜCKE, Pavel PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007, str. 11, ISBN: 978-80-7285-089-1.

² Tamtéž, str. 12.

³ VANĚK, Miroslav. *Globalizace a digitální revoluce aneb Čtvrtá vývojová fáze orální historie. Ohlédnutí za 14. mezinárodní konferencí orální historie v Sydney*. In: Soudobé dějiny 13, 2006, č. 1 – 2, s. 271.

⁴ VANĚK, Miroslav MÜCKE, Pavel PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007, str. 14, ISBN: 978-80-7285-089-1.

rozhovor podrobuje badatel detailní analýze, ve které je důležité ověření pravdivosti výroků. Po analýze následuje interpretace rozhovoru/díla.

Orální historie je kvalitativní výzkumnou metodou.⁵ Jedním z hlavních cílů tohoto přístupu je tzv. demokratizace dějin. Velice často se dává prostor opomíjené vrstvy společnosti, zaobírá se více mikrohistorií a individuálními prožitky.⁶ Velice často reflektuje každodennost. Největší předností orální historie je tak zachycení názorů a prožitků tázaného člověka. Díky tomu tak můžeme pozorovat rozdílnost v názorech na situaci nebo sledovat rozdíl v prožitku dané události. Tyto názory poté můžeme porovnávat s výpověďmi dalších narátorů nebo s tištěnými prameny.

Nelze však tvrdit, že se orální historie zaměřuje pouze na kvalitativní výzkum a pracuje převážně s rozhovory. Autor z velké části pracuje také s jinými důležitými prameny. Ty může získat například zkoumáním archivních pramenů. Až spojením obou metod výzkumu můžeme získat co nejobektivnější pohled na dějiny.

1.1.1 OBJEKTIVITA PRAMENŮ ZÍSKANÝCH METODOU ORÁLNÍ HISTORIE

Stejně jako se metody historického bádání v minulosti neustále vyvíjely a proměňovaly, tak se vyvíjel i názor na výzkum, pomocí metod orální historie. Na počátcích výzkumu, pomocí orálních pramenů, byl tento postup vnímán jako nespolehlivý. Hlavním důvodem nespolehlivosti tohoto postupu byla jeho nadměrná subjektivita. Narátor má například při vedení rozhovoru tendenci subjektivně vnímat danou situaci. Jeho názor na problematiku se mění s odstupem času, také se mění s prostředím, ve kterém se názor formoval. V neposlední řadě musím zmínit i osobní motiv narátora.⁷

„V centru zájmu orální historie stojí sledování člověka jako lidské bytosti prostřednictvím zachycení, analýzy a interpretace jeho verbálních i neverbálních sdělení, přičemž z epistemologického hlediska jsou si všechny druhy ‚sdělení o minulosti‘ přes své klady a zápory rovny (počínaje listinným materiálem a sochou významného státníka, pokračuje svazky Státní bezpečnosti a gramofonovou deskou, konče u nástěnkového

⁵ VANĚK, Miroslav MŮCKE, Pavel PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007, str. 16, ISBN: 978-80-7285-089-1.

⁶ Tamtéž.

⁷ Tamtéž, str. 20 – 21.

plakátu a e-mailového spamu). Pod tímto úhlem pohledu se nám také stírá striktní a mnohdy polarizovaný rozdíl mezi historickými prameny tzv. objektivními a subjektivními.“⁸

1.2 ROZHOVOR

Rozhovor v orální historii „obsahuje vnitřní systém a konstrukce, které jsou odvoditelné z omezených koncepcí psaných dějin.“⁹ Jedním z nejdůležitějších faktorů rozhovoru je vztah mezi badatelem a narátorem. Tento vztah je důležitý zejména z toho důvodu, že mezi badatelem a narátorem vzniká během rozhovoru určitý vztah. Narátor pomáhá badateli detailněji pochopit a rozšířit znalosti o událostech v daném období. Výsledek komunikace nesdělují pouze sobě, ale také potencionálním čtenářům z řad odborné i laické veřejnosti. Důležité také je, aby byl badatel k narátorovi maximálně otevřený a vstřícný.

Jak jsem již uvedl v předchozím odstavci, velice důležitý je vztah mezi badatelem a narátorem. Jejich vztah by měl být založen na vzájemné důvěře. Díky důvěře mezi oběma zúčastněnými, nabyde rozhovor kvality, bude spontánní a odrazem osobnosti narátora. Hodnotný rozhovor je takový, „v jehož rámci narátor své dosavadní „role“, trvající či uchované v paměti, nejen líčí a vypráví jejich příběh, ale zároveň je reflektuje podle svých autentických, osobních (osobnostních) hodnotových kritérií, zásad, pocitů a celé škály svých individuálních vlastností.“¹⁰ Základem a nezbytným prvkem kvalitního rozhovoru musí být jeho nenucenost.

Ani veškeré teoretické znalosti o vedení rozhovoru s narátorem nezaručují, že bude člověk dobrým orálním historikem. Rozhovor ovlivňuje mnoho faktorů.

1.2.1 PŘÍPRAVA ROZHOVORU

Ještě před tím, než samotný rozhovor proběhne, je důležité se kvalitně připravit. Prvním bodem přípravy je kvalitní nastudování tématu. Dále by měl tazatel zahájit zkušební rozhovor, z kterého získává informace, nápady na zlepšení a případné doplnění

⁸ VANĚK, Miroslav MÜCKE, Pavel PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007, str. 18, ISBN: 978-80-7285-089-1.

⁹ GRELE, J. Roland. *Ziellose Bewegung. Methodische und theoretische Problem der Oral History*. Frankfurt nad Mohanem, 1985, s. 204

¹⁰ VANĚK, Miroslav MÜCKE, Pavel PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007, str. 84, ISBN: 978-80-7285-089-1.

otázek. Pokud je narátor osobou známou, například publicista či spisovatel, je dobré si předem přečíst jeho dílo. Narátor při rozhovoru může odkazovat na literaturu, kterou on sám napsal.¹¹

1.2.2 ROLE TAZATELE

Tazatel by měl po celou dobu rozhovoru zajišťovat narátorovi úplný komfort tak, aby byl dotazovanému rozhovor co nejpříjemnější. Ve vyprávění by měl tazatel také narátora podporovat a dát mu najevo zájem o to, co v danou chvíli vypráví. Vzájemná interakce by měla fungovat mezi oběma účastníky. Narátor tak získá lepší pocit z rozhovoru. Nebude si myslet, že není pouze dotazovaným, který má odpovídat na otázky.

Tazatel by měl být při pokládání otázek trpělivý, flexibilní, zvědavý a taktní.¹² Hlavním prvkem při rozhovoru je schopnost naslouchat dotazovanému. Během rozhovoru může také tazatel udělat několik chyb, které by měl minimalizovat a raději se jim úplně vyhnout. Mezi nejčastější chyby patří bagatelizace výroků, diagnostikování, zkoušení narátora, interpretace, moralizace nebo intelektualizace.¹³ Jako nesprávné lze označit také nadměrné zasahování tazatele do rozhovoru. To může vést například k přerušení myšlenek u narátora a k jeho postupné pasivitě. V neposlední řadě může dojít i na vnucování tazatelových vlastních názorů a nápadů.

1.2.3 MÍSTO ROZHOVORU

Místo rozhovoru by si měl určit narátor. Mělo by to být místo, kde se bude dotazovaný cítit pohodlně a uvolněně. Nejčastějším místem je narátorův domov, případně pracoviště narátora. Naopak nevhodným prostorem pro konání rozhovoru je kavárna nebo restaurace. Hluk v těchto zařízeních může způsobit slabší koncentraci jak narátora, tak tazatele. Navíc je takový rozhovor těžší na přepis. Pokud je v blízkosti zdroj hluku, je dobré narátora posadit naproti zdroji hluku a nahrávací zařízení nasměrovat proti zdroji hluku.¹⁴

Oční kontakt při vedení rozhovoru je klíčový, tudíž by měl sedět dotazovaný tak, aby byl umožněn oční kontakt s badatelem.

¹¹ THOMPSON, Paul. *The Voice of the Past*, New York: Oxford University Press, 2009, str.222 – 223, ISBN: 978-0-19-289317-8

¹² VANĚK, Miroslav MÜCKE, Pavel PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007, str. 88, ISBN: 978-80-7285-089-1.

¹³ Tamtéž, str. 88 – 89.

¹⁴ Tamtéž, str. 98

Ovlivnit rozhovor však mohou i dalších faktory. Pro rovnocenný vztah badatele a narátora je výhodný podobný věk obou zmiňovaných. Další, neméně důležitý faktor, je genderové hledisko.¹⁵ Žena si více rozumí s ženou a muž s mužem. Záleží však na druhu výzkumu. Někdy může být rozhovor mezi dvěma osobami stejného pohlaví kontraproduktivní.

1.2.4 VEDENÍ ROZHOVORU

Při zkoumání jednoho tématu by měly otázky rozhovoru být pro všechny podobné. Není to však pravidlem. S každým narátorem by se mělo zacházet individuálně. Většinou probíhá rozhovor ve třech fázích. Já se zaměřím pouze na dvě, protože ty budu ve svém výzkumu převážně používat.

Každý rozhovor by se měl konat minimálně ve dvou setkáních. První sezení by mělo probíhat bez velkého přerušování narátora. Druhý rozhovor by měl mít doplňující charakter.

Při první fázi rozhovoru by měl tazatel povzbudit narátora. Je důležité, aby narátor v první fázi mluvil samostatně a řekl toho co nejvíce. On sám navrhuje osnovu celého vyprávění. První otázka na narátora by měla být vždy otevřená. Pokud chce badatel klást otázky, měly by být položeny tak, aby došlo k objasnění nepřesností dosavadního vyprávění nebo k motivaci vyprávět dále. V prvním rozhovoru by neměly být kladeny otázky uzavřené. Tedy ty, na které nemůže narátor odpovědět „ano“ nebo „ne“. Klást by se měly hlavně otevřené otázky. Pokud nastane při rozhovoru ticho, tazatel by neměl ticho za každou cenu přerušovat. Naopak by měl vyčkat a pokud je ticho již delší dobu, může ho přerušit, ne však otázkou.

Délka prvního rozhovoru by měla být maximálně 90 minut.¹⁶ Může se stát, že bude rozhovor trvat déle než 90 minut. Pokud je narátor unavený, měl by se rozhovor přerušit s domluvou dalšího setkání.

Druhý rozhovor je diametrálně odlišný od toho prvního. Jak již bylo uvedeno, v prvním rozhovoru by měl největší prostor dostat narátor. V druhém rozhovoru je to naopak.

¹⁵ VANĚK, Miroslav MÜCKE, Pavel PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007, str. 99, ISBN: 978-80-7285-089-1.

¹⁶ Tamtéž, str. 102.

Rozhovor slouží k upřesnění a doptávání se na určité skutečnosti, které badatelovi například unikly nebo mu nepřišly srozumitelné. Vedení druhého rozhovoru bývá obvykle lehčí. Tazatel může využít vztahu, který navázal s dotazovaným. Pokud je vztah vstřícný, důvěrný a narátor spolupracuje, jedná se o mnohem lehčí a příjemnější práci. V průběhu druhého rozhovoru tak lze čekat, že bude narátor více otevřený a sdílný. Není to však pravidlem. Narátor může nabýt dojmu, že prozradil příliš mnoho ze svého osobního života, a tak může v druhém rozhovoru mlžit či relativizovat.¹⁷

Časový odstup od obou rozhovorů by měl být mezi 14 až 21 dny.¹⁸

1.2 VLIV PAMĚTI NA VÝPOVĚĎ NARÁTORŮ

Paměť je „schopnost uchovávat jisté informace.“¹⁹ Člověk zároveň dokáže minulé dojmy v paměti zpřítomnit a vzpomínky tak mírně pozměnit. Paměť je hlavním subjektem studia u psychologie, psychofyziologie, neurofyziologie a biologie.²⁰

Paměť má bezpochyby veliký vliv na výpověď narátorů. Velice často se stává, že „aktuálně vnímané okolnosti se včleňují do rámce starých vzpomínek stejně, jako se staré vzpomínky přizpůsobují aktuálním jevům.“²¹ Při včleňování vzpomínek často dochází samotným narátorem k jejich úpravě. Správnost vzpomínek si pak můžeme ověřit nejčastěji porovnáním s dalšími výpověďmi. Pokud jsou ve svědectví pouze drobné odchylky, výpověď by se měla zakládat na faktu.

Vzpomínky člověka jsou vždy kolektivní. Kolektivní vzpomínky jsou to proto, že události, na které vzpomínáme, vždy s někým sdílíme. Při narátorově vyprávění jednotlivých vzpomínek však není potřeba vyžadovat výpověď zbytku osob, se kterými byla vzpomínka sdílená. Pokud je svědek přítomen u vyprávění vzpomínky, jeho role by měla být hlavně pomocná a doplňková.²²

¹⁷ VANĚK, Miroslav MÜCKE, Pavel PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007, str. 105, ISBN: 978-80-7285-089-1.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ LE GOFF, Jacques. *Paměť a dějiny*, Praha: ARGO, 2007, str. 68, ISBN 978-80-7203-862-6.

²⁰ Tamtéž.

²¹ HALBWACHS, Maurice. *Kolektivní paměť*, Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2009, str. 50, ISBN: 978-80-7419-016-2.

²² Tamtéž, str. 53.

Pokud je narátor členem skupiny, velice často se stává, že přebírá názory i vzpomínky daného společenství. Všechny vzpomínky ve společenství se opírají jedna o druhou, protože očima narátora má ve skupině každý člen své místo mezi ostatními a narátor má definovány vztahy k jednotlivým členům. Dotazující však nezná vztah člena ke společenství. Narátor pak hledí na vzpomínky očima skupiny.²³ U společenství jakéhokoliv typu je velice zrádná představa toho, co si o něm myslí ostatní členové spolku.

Zásadní vliv na výpověď pamětníka má i patologická amnézie, která postihuje vymezený celek vzpomínek. K patologické amnézii dochází při mozkovém šoku a jeho důsledkem je výpadek paměti určitého období života.²⁴ Zbytek vzpomínek však zůstává v paměti nezměněn. Patologická amnézie může mít i jiné podoby. Například zapomenutí určitého druhu vzpomínek bez ohledu na část života, kdy byly vzpomínky nabyté.

²³ HALBWACHS, Maurice. Kolektivní paměť, Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2009, str. 54 - 55, ISBN: 978-80-7419-016-2.

²⁴ Tamtéž, str. 58

2 ROK 1968 V ČESKOSLOVENSKU

2.1 ZÁSADNÍ POSTAVA PRAŽSKÉHO JARA – ALEXANDER DUBČEK

Alexander Dubček se narodil 27. listopadu roku 1921 v Uhrovci. Zemřel 7. listopadu roku 1992²⁵ v Praze na následky těžké autonehody. Jednalo se o československého politika, který byl slovenské národnosti. Jeho osoba je spjata s dvěma zásadními historickými událostmi. První z nich je reforma komunistického režimu v Československu známá jako pražské jaro (1968 – 1969), druhou je tzv. „něžná revoluce“, která je datována léty 1989 – 1992.²⁶ V těchto letech byl Alexander Dubček předsedou Federálního shromáždění.

Jak jsem již jednou zmínil, Alexander Dubček se narodil 27. listopadu 1921. Oba jeho rodiče hodně cestovali, převážně za prací. Těsně před jeho narozením se vrátili z dlouhodobého pracovního pobytu z Ameriky na Slovensko. Po narození Alexandra Dubčeka se rodina odstěhovala do Sovětského svazu, kde pracovali oba rodiče jako členové Interhelpa.²⁷ Rané mládí prožil Dubček v kruhu své rodiny ve městě Pišpek (později Frunze) v Gruzii. V roce 1933 se rodina přestěhovala do města Gorkij. V tomto městě živil otec rodinu jako dělník v automobilce. V roce 1938 se vrátil Alexander Dubček společně se svým otcem Štefanem zpět do svého rodného města Uhrovce. Následovali tak matku s prvorozeným synem, bratrem Alexandra. Ti se přestěhovali zpět do Československa už o tři roky dříve.

Období 2. světové války bylo pro Alexandra Dubčeka nelehké. Jeho otec byl vedoucím funkcionářem KSS²⁸ a tak se v období války musel ukrývat. To mu však nepomohlo, byl zatčen a poslán do koncentračního tábora v Mauthausenu. Při Slovenském národním povstání (1944) byli Alexander i jeho bratr Julius čini v odboji a stali se součástí partyzánské jednotky. Alexandrův bratr Julius v roce 1945 v odboji padl. Byl zasažen kulkou německé hlídky.

²⁵ Totalita.cz. *Alexander Dubček* [online]. [cit. 03. 01. 2019]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_dubceka.php>.

²⁶ BENČÍK, Antonín. *Téma: Alexander Dubček*, Praha: Křesťanskosociální hnutí, 2012, str. 16, ISBN: 978-80-87493-20-5.

²⁷ Tamtéž, str. 17.

²⁸ BENČÍK, Antonín. *Téma: Alexander Dubček*, Praha: Křesťanskosociální hnutí, 2012, str. 17, ISBN: 978-80-87493-20-5.

Politicky se začal profilovat Alexander Dubček v červnu 1949, kdy mu bylo nabídnuto místo administrativního tajemníka OV KSS v Trenčíně.²⁹ Od roku 1951 se stává vedoucím tajemníkem OV KSS v Trenčíně. Následně se Alexander Dubček realizuje jako pracovník organizačního oddělení ÚV KSS v Bratislavě. V lednu 1953 pak zastával funkci vedoucího tajemníka KV KSS v Báňské Bystrici. Velký přelom v kariéře představuje rok 1960. Alexandr Dubček byl přeložen do Prahy a stal se tajemníkem ÚV KSČ pro průmysl.³⁰ Kromě toho se podílel na práci rehabilitační komise. Zde začal Dubček prosazovat své vlastní názory a byl velice aktivní. Svou aktivitou si také proti sobě postavil Antonína Novotného. Avšak i přes nesouhlas Novotného nastoupil Alexandr Dubček na pozici tajemníka KSS v dubnu 1963.³¹ Události se dávají do pohybu 3. ledna 1968, kdy zasedá plénum ústředního výboru KSČ. Na tomto plénu se rozhodlo, že ve funkci prvního tajemníka vystřídá Antonína Novotného Alexandr Dubček. Dubček se ve své funkci opíral hlavně o veřejné mínění. Na jaře proběhlo několik reforem. Jednalo se například o svobodu tisku. Celý proces uvolňování pravidel vešel do dějin jako pražské jaro.

Politickou kariéru Alexandra Dubčeka ukončily na dlouhou dobu události 21. srpna 1968, kdy do Československa vpadla vojska Varšavské smlouvy. V roce 1969 působil na krátkou dobu jako velvyslanec v Turecku.³² O rok později byl vyloučen z KSČ. Dalších patnáct let působil Alexander Dubček jako mechanizátor v podniku Západoslovenské státní lesy a zcela se odmlčel.

V roce 1988 získal Dubček čestný doktorát univerzity v Bologni za prosazování lidských práv. Během Sametové revoluce vystoupil poprvé veřejně od konce Pražského jara. 28. prosince roku 1989 byl zvolen Dubček jako předseda Federálního shromáždění.³³ V této funkci setrval až do své smrti roku 1992.

²⁹ BENČÍK, Antonín. *Téma: Alexander Dubček*, Praha: Křesťanskosociální hnutí, 2012, str. 18, ISBN: 978-80-87493-20-5.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Tamtéž, str. 19.

³² Totalita.cz. *Alexander Dubček* [online]. [cit. 03. 01. 2019]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_dubceka.php>.

³³ Tamtéž.

2.2 UDÁLOSTI ROKU 1968

Velké změny začaly již na začátku ledna roku 1968. 3. ledna tohoto roku pokračovalo zasedání ÚV KSČ. Při tomto zasedání byly obsazovány stranické posty novými lidmi. Dnes označujeme tuto událost jako začátek Pražského jara.

Do funkce 1. tajemníka strany zvolili na zasedání Alexandra Dubčeka. Jednalo se o diplomatickou volbu. Na zvolení Alexandra Dubčeka prvním tajemníkem se dokázala shodnout nadpoloviční většina strany. Byl přijatelnou volbou pro odpůrce i zastánce prezidenta Antonína Novotného. Druhým pozitivním prvkem byl i fakt, že po zvolení Dubčeka do funkce se uklidnily vztahy mezi Čechy a Slováky, které nebyly v té době dobré.

V březnu rozhodlo předsednictvo ÚV KSČ o tom, že prezident Antonín Novotný bude odvolán z funkce prezidenta Československa.³⁴ Jedním z důvodů byl i útěk na Západ generálmajora Šejny. Ten byl realizován na konci února 1968. Jednalo se o rodinného přítele. Navíc by se mohlo stát, že prezident Novotný by podkopával autoritu nové vlády. Prezidenta Novotného nahradil na konci března, tedy 30. března 1968, bývalý armádní generál Ludvík Svoboda.³⁵ Ten se vyznamenal hlavně za druhé světové války, kde v Sovětském svazu velel československým legiím.

O částečném uvolnění cenzury svědčí i články v tehdejším tisku. V Literárních listech vyšel 27. června 1968 manifest Ludvíka Vaculíka „Dva tisíce slov“³⁶, pod který se podepsalo více než sto tisíc občanů tehdejšího Československa. Obsahem byla výzva k reformě KSČ. Publikaci takového článku by si několik měsíců zpět nedokázal snad nikdo představit. Za publikování tohoto manifestu by se zcela jistě i zatýkalo.

Vzniklá situace se samozřejmě nelíbila Sovětskému svazu a znepokojovala i naše sousedy tím, že se tato situace může přelít i přes hranice jejich státu a lidé sousedních států by mohli požadovat také uvolnění režimu. V Drážďanech se tak sešlo 5 nejvyšších politiků socialistických zemí. Na začátku května se zase uskutečnilo jednání v Moskvě. Jednalo se

³⁴ Totalita.cz. *Rok 1968* [online]. [cit. 9. 1. 2019]. Dostupné z: <<http://totalita.cz/1968/1968.php>>.

³⁵ Ludviksvoboda.cz. *Životopis* [online]. [cit. 03. 01. 2019]. Dostupné z: <<https://www.ludviksvoboda.cz/z13/>>.

³⁶ Totalita.cz. *Text manifestu 2000 slov* [online]. [cit. 9. 1. 2019]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/txt/txt_2000slovt.php>.

o dovoz surovin ze Sovětského svazu. Zároveň byla projednávána obava Sovětského svazu z toho, aby demokratizační proces v Československu nebyl zneužit a nedošlo k odstranění socialismu.

Konec června roku 1968 se nesl ve znamení vojenského cvičení vojsk Varšavské smlouvy. Vzrůstají obavy, že takto velká skupina cizích vojáků může být využita pro ukončení pražského jara. Podezření budilo to, že vojska zůstávala i po konci cvičení stále na území západních Čech a jejich odjezd byl pořád odsouván. Vojáci odjíždí až začátkem srpna roku 1968.

14. července roku 1968 se konala schůze socialistických zemí. Československo chybělo. Výsledkem tohoto setkání bylo vyzvání československým politikům, aby zabránili pravicovým silám získat moc. Od 29. července do 2. srpna probíhala konference v Čierné nad Tisou.³⁷ Tato schůzka měla uklidnit vyhrocené vztahy se Sovětským svazem. Setkali se zde pouze představitelé Československa s představiteli Sovětského svazu. Sověti zdůraznili, že Československo do západní zóny nepustí. Československá delegace přislíbila na konci kongresu zavedení některých opatření, které Sověti navrhli. Jedním z nich bylo například opětovné zavedení cenzury.

2.2.1 UDÁLOSTI 20. - 21. SRPNA 1968

Zatímco 20. srpna 1968 ještě běžný občan neměl o invazi vojsk Varšavské smlouvy žádné tušení, úzké vedení komunistické strany již v ranních hodinách tušilo, že k invazi dojde. V ranních hodinách přijelo několik sovětských důstojníků na Vítězné náměstí před budovou generálního štábu Československé lidové armády. Přivezlo je sem šest aut a do budovy vešli sovětští důstojníci bez povšimnutí. V hlavním štábu Státní bezpečnosti v Sadové ulici promýšleli plukovník Šalgovič a podplukovník Ripl opatření, která by měla usnadnit akci naplánovanou na 21. srpen. Hodinu před začátkem invaze navštívil ruský diplomat Červoněnko prezidenta Ludvíka Svobodu. Při schůzce mu podal informace o žádosti členů ÚV KSČ o poskytnutí vojenské pomoci. Zároveň mu předložil návrh jeho řeči k československému lidu a armádě.³⁸

³⁷ Totalita.cz. *Rok 1968* [online]. [cit. 9. 1. 2019]. Dostupné z: <<http://totalita.cz/1968/1968.php>>.

³⁸ BENČÍK, Antonín. *Operace Dunaj aneb Internacionální vražda Pražského jara*, Praha: Krutina Jiří - Vacek, 2013, str. 144, ISBN: 978-80-87493-57-1.

Invazi vojsk spojenců nenasvědčovaly ani žádné zprávy z médií. O schůzce sovětských generálů v generálním štábu ani o jiných událostech neinformovala žádná média.

První letadla spojeneckých vojsk přeletěla nad Československou socialistickou republikou již před devátou hodinou večerní 20. srpna 1968.³⁹ První letoun, který dosedl na dráhu ruzyňského letiště byl transportní Antonov An-24 ve 20:52.⁴⁰ Tento letoun byl vybaven naváděcím systémem pro přistávání letadel. Bylo to díky jeho speciálnímu vybavení. Půl hodiny poté na ruzyňské letiště přistálo druhé letadlo, které přepravovalo 25 civilistů ze SSSR. Ti vystoupili z letadla a odjeli v přistavených automobilech do centra Prahy. Identita cestujících není dodnes přesně známa, ale s největší pravděpodobností se jednalo o zpravodaje KGB.⁴¹

Armádní letadla nepřistávala pouze na pražském letišti. Ve 21:05 přistálo letadlo typu Antonov An-12 také na brněnském letišti v Tuřanech.⁴²

Ruzyňské letiště se podařilo Sovětům ovládnout za výrazné pomoci československé tajné policie StB. Všechna letadla vojsk Varšavské smlouvy mohla přistát na letišti v Praze bez riskantního seskoku parašutistů. První dva letouny se sovětským vojskem přistály na Ruzyni 21. srpna 1968 krátce po půl druhé ráno.⁴³ Vzápětí začali vojáci s veškerou výzbrojí obsazovat Prahu a Brno.

První pozemské jednotky vstoupily na území Československa 20. srpna 1968 ve 21:40.⁴⁴ Místo vstupu na území Československa bylo ve Vejprtech na severozápadě Čech u hranic s Německou demokratickou republikou. Dva tanky v doprovodu s obrněnými vozy přejely hranici a zamířily do vnitrozemí. Jednalo se o průzkumné jednotky německé

³⁹ TOMEK, Prokop, PEJČOCH, Ivo. *Černá kniha sovětské okupace. Sovětská armáda v Československu a její oběti*, Cheb: Svět křídél, 2015, str. 13, ISBN: 978-80-7573-045-9.

⁴⁰ Tamtéž, str. 12.

⁴¹ Tamtéž, str. 13.

⁴² Tamtéž.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž.

armády, které se s největší pravděpodobností dostaly dále než měly. Samotný vpád vojsk Varšavské smlouvy ze všech světových stran se uskutečnil až v jedenáct hodin večer.⁴⁵

Ze severozápadu vpadly do Čech jednotky NDR. Jednalo se o vojenské seskupení 1. gardové tankové jednotky, 20. gardové motostřelecké sovětské armády, 7. tankové, 11. motostřelecké divize a 12. pohraniční brigády. Hlavními směry této divize byly Zwickau - Karlovy Vary – Plzeň - Klatovy, druhý směr se orientoval z města Karl-Marx-Stadt – Chomutov – Kladno – Praha a třetí směr směřoval od Dresden – Děčín Litoměřice – Praha.⁴⁶

Nejsilnějším vojskem, které vpadlo na území Československa, bylo to ze severu Polska. Divize obsazovala území Görlitz – Liberec – Mladá Boleslav, Jelenia Góra – Jablonec, Kamienna Góra – Náchod – Hradec Králové, Kladzko – Svitavy – Olomouc, Rybník – Ostrava – Trenčín – Žilina.⁴⁷

Třetím uskupením, které vpadlo na území Československé socialistické republiky, byla vojska z Maďarska. Maďarská divize postupovala následovně: Komárno – Nové Zámky – Trnava – Nové Město nad Váhom, Štúrovo – Nitra – Topoľčany a Šahy – Levice.⁴⁸

Bulharské jednotky měly za úkol okupovat letiště na Ruzyni a ve Vodochodech. Zároveň zajišťovaly ostrahu těchto dvou objektů.⁴⁹

Vrchním velitelem operace Dunaj, jak se nazýval tento vpád vojsk Varšavské smlouvy, byl generál Ivan Grigorjevič Pavlovskij.⁵⁰ Celkem nasadil Sovětský svaz na vpád do Československa 6300 tanků a obrněných transportérů, 2000 děl a 950 armádních letadel. Počet vojáků Varšavské smlouvy na území Československa 21. srpna 1968 se

⁴⁵ BENČÍK, Antonín. *Operace Dunaj aneb Internacionální vražda Pražského jara*, Praha: Krutina Jiří - Vacek, 2013, str. 156, ISBN: 978-80-87493-57-1.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Tamtéž, str. 157.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ TOMEK, Prokop, PEJČOCH, Ivo. *Černá kniha sovětské okupace. Sovětská armáda v Československu a její oběti*, Cheb: Svět křídel, 2015, str. 14, ISBN: 978-80-7573-045-9.

⁵⁰ Tamtéž, str. 13.

odhaduje na 300 až 600 tisíc mužů.⁵¹ Československá armáda měla oproti vojsku Varšavské smlouvy mizivé šance na obranu.

Proto během několika hodin obsadila vojska Varšavské smlouvy Prahu a Brno. V těchto městech obsadila klíčové budovy. V Praze se jednalo například o sídlo komunistické strany, sídla nejdůležitějších ministerstev nebo generální štáb.⁵²

Během okupace také přišlo o život více jak 100 civilistů. Celkově zemřelo 135 Čechů a Slováků.⁵³ Důvodem jejich úmrtí byly nejčastěji potyčky s vojáky při demonstracích. Několik lidí přišlo o život kvůli dopravním nehodám způsobených bezohlednými sovětskými armádními řidiči. Vojáci také často stříleli do bezbranných přihlížejících lidí.⁵⁴

2.2.2 ROZHLASOVÉ VYSÍLÁNÍ 21. SRPNA 1968

Jak jsem již uvedl v předchozí kapitole, ještě 20. srpna 1968 neměl běžný obyvatel Československa žádné povědomí o událostech, které se v pozdních nočních hodinách a následující den udály. Ani Československý rozhlas neinformoval o pobytu vojsk Varšavské smlouvy u československých hranic. Ještě v dopoledních a odpoledních hodinách vysílal rozhlas obvyklé písně a nejrůznější zprávy z domova i ze světa. Ve večerních a nočních hodinách se však situace změnila.⁵⁵

O invazi se politici, včele s Dubčekem, dozvěděli na zasedání předsednictva Ústředního výboru KSČ ve večerních hodinách. Většina účastníků byla touto zprávou zaskočena. Bezprostředně na to bylo sepsáno na Dubčekův návrh stanovisko ÚV KSČ k nově vzniklé situaci. Sepsáním byli pověřeni tajemníci Mlynář, Císař a Slavík.⁵⁶

⁵¹ TOMEK, Prokop, PEJČOCH, Ivo. *Černá kniha sovětské okupace. Sovětská armáda v Československu a její oběti*. Cheb: Svět křídel, 2015, str. 14, ISBN: 978-80-7573-045-9.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Tamtéž, str. 15.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ BENČÍK, Antonín. *Operace Dunaj aneb Internacionální vražda Pražského jara*, Praha: Krutina Jiří - Vacek, 2013, str. 145, ISBN: 978-80-87493-57-1.

⁵⁶ Tamtéž, str. 153.

Pracovníci čs. rozhlasu netrpělivě očekávali oficiální prohlášení, aby jej mohli zveřejnit ještě před druhou hodinou ranní. V tuto ranní hodinu rozhlas vždy ukončoval své vysílání.⁵⁷ V 1:55 21. srpna bylo oficiálně zveřejněno v rozhlase prohlášení „Všemu lidu Československé socialistické republiky“. „*Včera dne 20. srpna 1968 kolem 23. hodiny večer překročila vojska SSSR, Polské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Maďarské lidové republiky a Bulharské lidové republiky státní hranice ČSSR,*“⁵⁸ zaznělo v prvních větách prohlášení čteného hlasatelem čs. rozhlasu Vladimírem Fišerem. V půlce první věty byl však hlasatel umlčen, jelikož K. Hoffmann nechal ve dvě hodiny ráno všechny vysílače vypnout. Nadále se však hlášení o invazi šířilo po celé zemi, skrze rozhlas po drátě, který pracovníci rozhlasu odmítli vypnout.⁵⁹

Toto prohlášení bylo zároveň velmi důležité pro zachování klidu a zabránilo tak násilnému a masovému odporu proti intervenci: „Předsednictvo ÚV KSČ vyzývá všechny občany republiky, aby zachovali klid a nekladli postupujícím vojskům odpor, protože obrana našich státních hranic je nyní nemožná.“⁶⁰

V půl osmé ráno dorazilo několik tanků před budovu Československého rozhlasu na Vinohradskou třídu. Krátce po osmé hodině ranní vysílal rozhlas projev prezidenta ČSSR. Ten taktéž uklidňoval obyvatele země a vyzýval je k tomu, aby nekladli odpor.

Zajímavostí je, že okolo sedmé hodiny ranní 21. srpna 1968 se také střílelo na Vinohradské třídě. Jedná se o ulici za Národním muzeem, kde sídlí rozhlas. Pokud si pustíte dobovou nahrávku⁶¹ z tohoto dne, můžete slyšet výstřely ze samopalů sovětských vojáků. Ti stříleli do oken Československého rozhlasu, aby zabránili vysílání. Mezi osmou a devátou hodinou potom byla státní hymna i mluvené slovo silně přerušována palbou. V jednu chvíli se český rozhlas odmlčel úplně. Vysílání se podařilo zprovoznit až po jedenácté hodině. Vysílalo se ze studia, které bylo ve skryté části budovy. Vysílání trvalo až do druhé hodiny ranní 22. srpna 1968, dokud nebyla budova rozhlasu zcela obsazena.

⁵⁷ BENČÍK, Antonín. *Operace Dunaj aneb Internacionální vražda Pražského jara*, Praha: Krutina Jiří - Vacek, 2013, str. 154, ISBN: 978-80-87493-57-1.

⁵⁸ Tamtéž, str. 155.

⁵⁹ Tamtéž, str. 154 – 155.

⁶⁰ Tamtéž, str. 155.

⁶¹ Archiv Rozhlasu. *Historie rozhlasu v kostce* [online]. [cit. 12.03.2019]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/archiv/historie/_zprava/historie-rozhlasu-v-kostce--1392938>.

2.2.3 DŮSLEDKY INVAZE

Po 21. srpnu roku 1968 začíná období tzv. normalizace. Žádný prostor pro vykonávání dalších reforem již není. Čeští předsrpnoví politici měli za úkol anulovat své reformy. Po dokončení jejich práce pak museli odstoupit ze své funkce. Na jejich místa byli dosazeni politici, kteří plnili pokyny Sovětského svazu. 16. října téhož roku byla podepsána smlouva o dočasném pobytu sovětských vojsk na území Československé socialistické republiky. Pouze čtyři politici hlasovali proti schválení smlouvy. Jednalo se o Boženu Fukovou, Gertrudu Sekaninovou, Františka Kriegela a Františka Vodsloně.⁶²

V dubnu roku 1969 byl Alexandr Dubček odvolán z funkce prvního tajemníka ÚV KSČ. Místo něj byl zvolen Gustav Husák. Zrušeny byly organizace Junák, Sokol a další kulturní organizace.⁶³ Charakteristickým prvkem normalizace je také opětovné zavedení cenzury.

Od ledna 1970 byla na základě dopisu Ústředního výboru KSČ zahájena čistka strany. Vyloučení byli členové, kteří odsuzovali intervenci vojsk nebo se účastnili Pražského jara. Celkový počet vyloučených členů komunistické strany čítal 30 tisíc. Mezi vyloučenými členy byl i Alexander Dubček.⁶⁴ Vyloučení ze strany většinou znamenalo i zakázání výkonu povolání.

⁶² Totalita.cz. *Rok 1968* [online]. [cit. 9. 1. 2019]. Dostupné z: <<http://totalita.cz/1968/1968.php>>.

⁶³ Totalita.cz. *Období normalizace* [online]. [cit. 9. 1. 2019]. Dostupné z: <<http://www.totalita.cz/norm/norm.php>>.

⁶⁴ Totalita.cz. *Období normalizace – od dubnového pléna 1969 k XIV. sjezdu v roce 1971* [online]. [cit. 9. 1. 2019]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/norm/norm_01.php>.

3 OKRES CHEB V SRPNU 1968

Území Chebska je nejzápadnější částí Čech ležící u hranic s Německem. Centrem okresu je město Cheb.

3.1 CHEBSKO V SRPNU 1968

Z Kroniky města Chebu vyplývá, že během srpna roku 1968 se žádné výrazné změny v chodu města i v životě lidí neděly. Mezi nejzásadnější události srpna 1968 mělo patřit dokončení výstavby Velesalónu závodu Eska. Ten měl sloužit jako obchodní středisko zahraničním odběratelům. Vystavovat se zde měly nové kolekce jízdních kol značky Eska. Kromě prezentace nových výrobků se zde měla objevit i expozice historických jízdních kol.⁶⁵

Okresní výbor KSČ v Chebu reagoval svým prohlášením na konání sudetoněmeckého srazu, který se měl konat koncem srpna 1968. Sraz se měl konat na konci srpna 1968 v Německé spolkové republice. Nutno dodat, že v těsné blízkosti hranic s Chebskem. „*Své historické právo na územní celistvost republiky si nenecháme nikým brát a narušovat,*“⁶⁶ cituje prohlášení dne 6. srpna 1968 časopis Hraničář.

Zajímavou se jeví zpráva, kterou otiskl plzeňský deník Pravda s titulkem „Anonymní souhlas s obrodným procesem v Českoslovenku“. Reportáž se věnovala cestování přes hraniční přechod Pomezí nad Ohří. Denně v této době přejelo hranici 1500 – 2000 cestujících.⁶⁷ Většina cestujících byla nadšena z obrodného procesu v ČSSR. Obzvláště si pak chválili, podle Pravdy, rozvoj turistiky a obchodu.

Reportáže si všiml i moskevský deník Pravda. Tuto reportáž vytiskl 21. srpna roku 1968. Moskevský deník článek tvrdě zkritizoval. Mimo jiné ze zprávy vyplývá, že „je

⁶⁵ Porta fontium. *Kronika města Chebu 1968* [online]. [cit. 20. 4. 2019]. Dostupné z: <http://portafontium.eu/iipimage/30260050/soap-ch_00314_mesto-cheb-1968_0330>.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Tamtéž.

*ČSSR ohrožena západoněmeckou diverzí, kterou provádějí statisíce západoněmeckých turistů.*⁶⁸

3.2 21. – 22. SRPEN 1968 NA CHEBSKU

Již 20. srpna roku 1968 okolo 22. hodiny začala vojska Varšavské smlouvy obsazovat české pohraničí. V tento večer podávají čeští turisté také svědectví, že se na německé straně hranic od Plavna až po Brambach seskupují vojáci s obrněnými vozy a tanky. Okolo 23. hodiny pak již obyvatelé ve vesnicích poblíž hranic slyšeli z dálky hřmot vojenské techniky. V prvních okamžicích si lidé mysleli, že jde pouze o další vojenské cvičení, jednalo se však o překročení hranic našeho státu.

Ještě před úplným obsazením Vojtanova bylo odesláno poslední hlášení o napadení státu. Z Vojtanova bylo posláno hlášení do Chebu a Prahy. Poté obsadilo vojsko budovu obce a nařídilo, že se nemá telefonovat.

Členové ozbrojené jednotky byli Rusové. U sebe měli samopaly a na dotazy, proč k nám dorazili bylo odpovězeno, že v Československu vypukla kontrarevoluce. Údajně se na území ČSSR měli vyskytovat západoněmečtí vojáci v civilu. Dále měli vojáci od svých velitelů informace o tom, že studenti vytloukají okna, a že se ruší milice. Vojáci také přijeli s informací, že vojsko dorazilo na pozvání československé vlády.⁶⁹

Ve dvě hodiny ráno oznamuje hlasatel rozhlasu, že se jedná o obsazení Československa. Poté se opět diskutovalo s vojáky. Ti tvrdili, že odejdou hned po 6. hodině ranní, až se ujistí, že je vše v pořádku a nic se v ČSSR neděje. Poté již obyvatelům na otázky o invazi odpovídají pouze „*Eto prikaz!*“⁷⁰

Následně dorazila vojska do Chebu, obsadila kasárny u Horní brány, jedno z obrněných vozidel pak zastavilo u tiskárny Stráž. Po obsazení Chebu zaujaly jednotky pozici u Křižovatky a za Antonínovou výšinou poblíž Františkových Lázní.⁷¹

⁶⁸ Porta fontium. *Kronika města Chebu 1968* [online]. [cit. 20. 4. 2019]. Dostupné z: <http://portafontium.eu/iipimage/30260050/soap-ch_00314_mesto-cheb-1968_0330>.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Tamtéž.

3.2.1 ZASEDÁNÍ OKRESNÍHO NÁRODNÍHO VÝBORU V CHEBU

První mimořádné zasedání Okresního národního výboru v Chebu se uskutečnilo 22. srpna 1968. Na zasedání se řešila stávající situace, která vznikla po 21. srpnu. Ze zasedání z 24. srpna 1968 vzešel také dokument, po vzoru československé vlády, Provolání ke všemu lidu chebského okresu.⁷²

Krátce po půlnoci 22. srpna přišlo z pasové kontroly ve Vojtanově hlášení, že sovětské jednotky překročily československou hranici. Jako první dostal tuto zprávu soudruh Moravec. Ten pro ověření této zprávy volal na krajský výbor KSČ. Ve dvě hodiny ráno se pak dostavil sovětský podplukovník do budovy veřejné bezpečnosti a následně na OV strany. Národní výbor poté dostal od armádního generála sovětských vojsk Pavlovského rozkaz, aby reagoval na případné potřeby vojáků.

Předseda Okresního národního výboru v Chebu také potvrdil, že pokud nedojde k odzbrojování československých vojsk sovětskou armádou, nebude armáda klást odpor. V opačném případě se budou bránit. Přípraven byl i scénář, který počítal s boji. V takovém případě se měly boje odehrát pouze ve vojenském areálu a neměly probíhat mimo něj, aby nedošlo ke zbytečným ztrátám na životech běžných obyvatel.

Na zdech několika kasáren na Chebsku se objevily hákové kříže, jako vyjádření nesouhlasu s okupací. Někteří poslanci ONV volali po odstranění. Poslanec ONV Mařík se k situaci vyjádřil následovně: „... *bylo by skutečně třeba, aby proti kasárnám byly odstraněny ty hákové kříže na zdech. Ať se bojuje jakkoliv, ale ne hákovými kříži.*“⁷³ Poslankyně Röslerová však byla pro ponechání hákových křížů na zdech kasáren. „*Nesouhlasila jsem s tím, jak ten pomník padlým u nás vyhodili. Ovšem dnes mladí říkají, že ani hitlerovská vojska nám neokupovala muzeum a nerozstřílela nám dětskou nemocnici,*“⁷⁴ prohlásila na jednání.

⁷² Státní okresní archiv Cheb, fond 226 (ONV Cheb), i. č. 23, kart. 7, Mimořádné plenární zasedání ONV 24. 8. 1968.

⁷³ Státní okresní archiv Cheb, fond 226 (ONV Cheb), i. č. 23, kart. 7, Mimořádné plenární zasedání ONV 24. 8. 1968.

⁷⁴ Porta fontium. *Kronika města Chebu 1968* [online].

[cit. 20. 4. 2019]. Dostupné z: <http://portafontium.eu/iipimage/30260050/soap-ch_00314_mesto-cheb-1968_0330>.

O tom, že vedení okresu zbytečně nechce vyvolávat rozbroje svědčí i fakt, že předseda výboru upozorňuje, že je potřeba se zdržet provokací, které mohou posloužit okupačnímu vojsku jako důkaz toho, že v Československu probíhá kontrarevoluce. Kromě ochrany obyvatel bylo důležité, aby život pro běžné obyvatele probíhal bez výrazných změn. V prvních dnech po okupaci totiž panovaly obavy z toho, že okupační vojsko odstraní okres od dodávek vody a elektřiny. Zároveň bylo důležité zajistit, aby na Chebsku lidé stále chodili do práce a továrny nestávkovaly. Na výrobě se okupace na Chebsku však nepodepsala. Lidé i přes situaci nadále chodili do práce a tak nebylo potřeba žádných speciálních opatření.

3.2.2 PROTESTY OBYVATEL CHEBU

Obyvatelé celého Chebska vyjádřili v pravé poledne 22. srpna 1968, svými dvěma minutami ticha, nespokojenost s okupací. Na dvě minuty se ve všech závodech přestalo pracovat. Na dvě minuty se rozezněly závodní sirény i zvony. Městem byl organizován pochod mládeže. V čele pochodu nesla mládež prapor s roztaženou stuhou v národních barvách. Při tom skandovali „*Dubček, Svoboda!*“⁷⁵ Na několika místech po Chebu byla pořádána podpisová akce. Vyjádřit svůj nesouhlas s okupací podpisem mohli dát občané Chebu na hlavní třídě, u budovy galerie výtvarného umění a na náměstí před Špalíčkem.

Po rozhlasové výzvě byly sundány směrovky na rozcestnících a orientační tabule z ulic. Lidé dokonce odstraňovali ze svých domů i domovní čísla.⁷⁶

Okresní národní výbor zasedal ihned po projevu prezidenta republiky. Stanovisko ONV bylo pak zveřejněno místním rozhlasem. Kromě tohoto stanoviska chebský rozhlas ve městě podával v těchto dnech ty nejnovější zprávy o dění v regionu. O událostech 21. srpna informovaly i místní časopisy *Hraničář* a *Roháček*. Díky místnímu rozhlasu a tisku nedošlo na Chebsku k žádnému incidentu.⁷⁷

V těchto dnech byl také vylepován po všech výlohách ve městě tzv. *Současník*. Právě *Současník* vyzýval cizí vojska k odchodu. Vylepován po výlohách v centru města

⁷⁵ Porta fontium. *Kronika města Chebu 1968* [online]. [cit. 20. 4. 2019]. Dostupné z: <http://portafontium.eu/iipimage/30260050/soap-ch_00314_mesto-cheb-1968_0330>.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Tamtéž.

byl i leták k přípravě celonárodní generální stávky a kopie prohlášení „*Všemu lidu Československa*“.⁷⁸

3.2.3 PROBLÉMY PRVNÍ DEN PO OKUPACI

V prvních dnech po okupaci byl problém se zásobováním. První města a obce hlásí již 22. srpna 1968 problémy s nedostatkem potravin. Ve většině měst a obcí chybí základní potraviny, jako je například chleba nebo sůl. Problémy se zásobami hlásí například Mariánské Lázně, obec Kopanina nebo Vojtanov.⁷⁹

Problém byl také se zásobováním zemědělských závodů pohonnými hmotami. Vojenská vozidla okupačních vojsk kontrolovala jednotlivá nákladní auta a průjezdnost silničních tahů se každý den měnila. Kontrolována byla téměř všechna vozidla. Bylo to z toho důvodu, aby se nepřevážely tiskoviny.

V Třebani byla poškozena okupačními vojsky vozovka. V těsné blízkosti komunikace bylo vyvráceno hned několik stromů, poškozeno bylo několik krajnic vozovek a příkopů. V Milhostově zase hlásili poškození vozovky přímo v centru obce pásovými vozidly. V obci Tři sekery hlásí poškození silnice a poražený plot se stromem u soukromníka. V obci Mnichov hlásí škody na telefonních sloupech. V obci Háje byla zase odcizena konev mléka sovětskými vojáky.

Na ulicích ve velkých městech se začala objevovat různá protiokupační hesla. Ve Františkových Lázních namalovala skupina mladých lidí na asfalt emailovou barvou heslo „*Dubčekovi slivovici – Rusům šibenici*“.⁸⁰ K tomuto heslu ještě nakreslili smrt. Ve Františkových Lázních také skupinka mladých lidí protestuje u skladu zbraní Lidové milice a požaduje vydání zbraní. Národní výbor však zbraně nevydal a poukazoval na nesprávnost jejich požadavku. Další hesla se objevovala například na komunikacích v Mariánských Lázních. Nejčastěji zde byla namalována pěticípá hvězda, ve které byl

⁷⁸ Porta fontium. *Kronika města Chebu 1968* [online].

[cit. 20. 4. 2019]. Dostupné z: <http://portafontium.eu/iipimage/30260050/soap-ch_00314_mesto-cheb-1968_0330>.

⁷⁹ Státní okresní archiv Cheb, fond 226 (ONV Cheb), i. č. 23, kart. 7, 2. mimořádné plenární zasedání ONV 22. 8. 1968.

⁸⁰ Státní okresní archiv Cheb, fond 226 (ONV Cheb), i. č. 23, kart. 7, 2. mimořádné plenární zasedání ONV 22. 8. 1968.

vmalován hákový kříž. Objevovala se i hesla „*Co chce Kolder – kanony, bídu a bordel.*“⁸¹ V obci Krásná pak mládež napsala na silnici ruský heslo „*Okupanti jděte domů.*“⁸² Protestní nálada se dále zvyšuje například v obci Kopaniny.

Po ukončení stávky se 22. srpna 1968 v Mariánských Lázních konal průvod k městskému národnímu výboru. Zde k občanům promluvil vedoucí tajemník Měst. výboru KSČ. Jeho krátký projev se setkal s kladnými ovacemi.

3.3 23. SRPEN 1968 NA CHEBSKU

Ve většině obcí a měst na Chebsku hlásí 23. 8. 1968 poměrně klid. V některých obcích však stále přetrvává problém se zásobováním potravin. Nedostatek potravin se začal projevovat například v obci Zádub nebo v obci Mnichov.

Sovětské okupační jednotky se nadále přemísťují východním směrem do vnitrozemí republiky. V šest hodin odpoledne například hlásilo město Františkovy Lázně přejezd kolony 120 tanků od Vojtanova.⁸³ Kolona dále pokračovala směrem na Sokolov. Některé okupační jednotky zůstávají v okrese. Dochází k drobným potyčkám ze strany sovětských vojáků. V Milhostově si sovětské jednotky vynutily odběr vody z místního hydrantu. Následně po občanech obce požadovaly jména funkcionářů KSČ. Žádná jména jim však nikdo neprozradil. V noci na 24. srpna 1968 se objevila na hlavní křižovatce v Chebu tři vojenská vozidla. Tato průzkumná jednotka strhávala protestní plakáty po městě.

V obci Luby v nočních hodinách řádili vandalové. Pravděpodobně se jednalo o dva mladé občany z Chebu. Společně strhli v centru města sochu neznámého sovětského vojína.

⁸¹ Státní okresní archiv Cheb, fond 226 (ONV Cheb), i. č. 23, kart. 7, 2. mimořádné plenární zasedání ONV 22. 8. 1968.

⁸² Tamtéž.

⁸³ Státní okresní archiv Cheb, fond 226 (ONV Cheb), i. č. 23, kart. 7, 3. mimořádné plenární zasedání ONV 23. 8. 1968.

Ve večerních hodinách oznamuje pracovník OV KSČ, že pan Macháček zvládl cestu. Jako motospojka z Prahy vezl obrazové materiály z časopisu Květy a Svět v obraze pro redakci Hraničář.⁸⁴

3.4 24. SRPEN 1968 NA CHEBSKU

Při mimořádné schůzi 24. srpna 1968 vznikl i dokument Provolání ke všemu lidu chebského okresu.⁸⁵ V tomto dokumentu prohlašuje Okresní národní výbor v Chebu jasný nesouhlas s okupací Československa. Výbor jednoznačně odsoudil okupaci jako protiprávní akt, který byl v rozporu s chartou OSN.⁸⁶

Zároveň ONV prosil v dokumentu občany, aby se vyvarovali jakýchkoliv akcí, které by mohly být zneužity okupačními vojsky. ONV také apeloval na občany, aby chránili své blízké a to hlavně mladé a důchodce.

3.5 25. A 26. SRPEN 1968 NA CHEBSKU

Okresní národní výbor byl informován velitelem roty na přechodu Sv. Kříž, že se zvyšuje počet lidí, kteří se pokusili v těchto dnech překročit hranice do SRN. V noci z 25. na 26. srpna 1968 zastavily dva transportéry před pekárnou v Chebu. Sovětský důstojník se vyptával zaměstnanců, zda neví, kdo vylepoval letáky o zrádcích na městské domy.

Mezi 25. – 26. srpnem 1968 nehlásí města ani obce v okrese Cheb žádné výrazné změny. Vojenské okupační jednotky zůstávají na stejných místech a nedochází k žádnému přesunu. Byly vyřešeny problémy se zásobováním v okrese a základní úkony při zásobování byly zajištěny. Byl tedy již zajištěn plynulý chod mlékáren, pekáren, masného průmyslu. Sklad potravin byl hlídán pochůzkovými hlídkami VB⁸⁷. V těchto dnech také

⁸⁴ Státní okresní archiv Cheb, fond 226 (ONV Cheb), i. č. 23, kart. 7, 3. mimořádné plenární zasedání ONV 23. 8. 1968.

⁸⁵ Příloha 7 - Provolání všemu lidu chebského okresu

⁸⁶ Státní okresní archiv Cheb, fond 226 (ONV Cheb), i. č. 23, kart. 7, Mimořádné plenární zasedání ONV 24. 8. 1968.

⁸⁷ Pozn. autora: Veřejná bezpečnost

došlo k doplnění zásob pohonných hmot. Autobusová a nákladní doprava tak byla zajišťována v těchto dnech bez omezení.⁸⁸

3.6 27. A 28. SRPEN 1968 NA CHEBSKU

Okresní národní výbor se 27. srpna usnesl, že pokud budou okupační jednotky vymáhat násilím bez souhlasu cokoliv ze státního majetku nebo státních organizací, musí městské a místní národní výbory požadovat písemné potvrzení od velitele jednotek. Zároveň také bylo nařízeno uchování všech kádrových materiálů poslanců a pracovníků do období normalizace a nedávat je tak nikomu k dispozici. Také okresní národní výbor apeluje na to, aby okupační vojska dodržovala rozkaz velitele vojsk na území ČSSR, armádního generála Pavlovského, z 22. srpna 1968. Ten rozhodl, že zásobování vojsk by mělo být prováděno z vlastních skladů a ne ze skladů měst a obcí, ve kterých se vojáci vyskytují.

Dále požadoval národní výbor po městských a místních výborech, aby představitelé udržovali kontakt s obyvatelstvem. Bylo důležité zajistit, aby obyvatelé neposkytovali žádné informace okupačním jednotkám, a aby se školáci nestýkali a nevyhledávali okupační jednotky. Celé vesnice a města měla jednotky ignorovat.

Již od této chvíle se také začaly sepisovat škody, které okupační jednotky napáchaly v okrese. Soupisy pak měly sloužit pro zpracování přehledu škod. Většinou se jednalo o škody na majetku, silnicích nebo polích.

Celková situace v okrese se ve dnech 27. a 28. srpna 1968 výrazně uklidnila. Obyvatelstvo již zachovává klid, nervozita obyvatel se dost zmírnila. Obyvatelé začínají cizí vojska ignorovat. Okupační armáda se usadila a již se nepřesouvá, ani se nijak výrazně neprojevuje. Zásobování jednotlivých měst potravinami a pohonnými látkami funguje, až na drobné výjimky, bez problému. Nedostatky v zásobování se řešily okamžitě.⁸⁹

⁸⁸ Státní okresní archiv Cheb, fond 226 (ONV Cheb), i. č. 23, kart. 7, 4. mimořádné plenární zasedání ONV 25. 8. 1968.

⁸⁹ Státní okresní archiv Cheb, fond 226 (ONV Cheb), i. č. 23, kart. 7, 6. mimořádné plenární zasedání ONV 27. 8. 1968.

3.7 ŠKODY VZNIKLE PO OKUPACI NA CHEBSKU

Největší škody napáchalo okupační vojsko na místních komunikacích. Došlo ke zničení okolo 34 km silnic v regionu. Průměrná míra zničení nahlášených komunikací byla 75%. Mezi zničenými komunikacemi byly silnice mezi Novým Kostelem a Louny, zde bylo zničeno 5 km komunikace. Nejdelší zničený úsek silnice byl pak mezi Skalnou, Vonšovem a Třebení. Zde bylo zničeno 7 km vozovky. Mezi Františkovými Lázněmi a Žírovicemi a mezi Mokřinou a Verněřovem byly zničeny 3 km vozovky. Méně jak 2 km vozovky byly zničeny mezi obcemi Mnichov a Hranice, Tři Sekery a Vysoká, Varněřov a Horní Paseky, Luby a Horní Luby.⁹⁰

Na dalších komunikacích došlo pouze k menšímu narušení povrchu vozovky. Na některých úsecích silnic došlo k narušení silničních krajnic a příkopů. Během září 1968 začaly opravy na nejvíce narušených úsecích a současně se začaly opravovat i silniční krajnice. Zničena byla také převážná většina dopravních ukazatelů, které se krátce po okupaci demontovaly. Odborně jich bylo deinstalováno pouze 40%.⁹¹ Na začátku září došlo také k postupnému osazování nových silničních značek.

Zatím, co se velkou měrou okupace podepsala na silničním provozu, železniční dopravu okupace neohrozila. Během začátku měsíce září jezdily vlaky v okrese Cheb bez omezení a osobní i nákladní doprava po železnici byla na stejné úrovni jako před 20. srpnem 1968. V době okupace však došlo ke zničení zabezpečovacího zařízení na několika tratích. Jedná se o vady hlavně na železničních přejezdech. Zničeny byly převážně železniční závory v Dalovicích, Bečově, Františkových Lázních a v Lázních Kynžvart. Škoda na železničních přejezdech se odhadovala na 14 tisíc Kčs.⁹²

Okupace také poškodila pracovníky ve službách. Důvodů je několik. Jedním z nich je například snížení návštěvnosti, omezení cestovního ruchu. Nejvíce se okupace tedy dotkla ubytovacích a stravovacích zařízení. Během okupace byl i omezen prodej lihovin.

⁹⁰ Státní okresní archiv Cheb, fond 226 (ONV Cheb), i. č. 23, kart. 7, Mimořádné plenární zasedání ONV 3. 9. 1968.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Tamtéž.

Menší škody utrpěly podniky, zabývající se vodním hospodářstvím. U Mariánských Lázní došlo k poškození vozovky při úpravě vody. V lázeňských městech pak klesl odběr vody hlavně z toho důvodu, že jednotlivé lázeňské objekty nebyly kvůli vzniklé situaci dostatečně obsazeny turisty.

Školní rok v roce 1968 začal podle plánu 2. září. Žádné změny po okupaci však na školách nenastaly. Za katedru v Chebu nenastoupily dvě učitelky. Písemně ohlásily, že dlouhodobě setrvají v zahraničí. Jedna skupinová vedoucí z Mariánských Lázní se po okupaci rozhodla natrvalo zůstat v Jugoslávii.

Okresní ústav národního zdraví pak vydal 29. srpna zprávu o chodu zdravotnických služeb a zařízení. Paradoxně počet pacientů od 21. srpna 1968 klesl. Okresní ústav však tvrdil, že se jednalo pouze o krátkodobou záležitost. Zajímavým údajem je, že se z letních dovolených v zahraničí nevrátilo celkem sedm lékařů, vesměs přednostů. V zahraničí také zůstali dva lékárníci. U zdravotních sester není možno číslo dohledat. Vzhledem k tomu, že byl okres velice dobře zásoben léky a zdravotnickým materiálem, nedošlo v okrese k žádnému stavu nouze.⁹³

⁹³ Státní okresní archiv Cheb, fond 226 (ONV Cheb), i. č. 23, kart. 7, Mimořádné plenární zasedání ONV 3. 9. 1968.

4 VZPOMÍNKY PAMĚTNÍKŮ NA ROK 1968 OKRESU CHEB

Tato kapitola se skládá z výpovědí celkem šesti narátorů, které jsem si náhodně vytipoval. V úvodu této kapitoly je důležité zmínit kritéria, podle kterých byli jednotliví narátoři vybráni. Prvním kritériem byl věk. Narátorům muselo být v létě roku 1968 alespoň 15 let. Druhým, důležitým kritériem bylo to, že v roce 1968, popřípadě 21. srpna 1968, musel být daný narátor přítomen v Chebu nebo žít v chebském okrese. Zároveň jsem se snažil vybrat ty narátory, kteří vykonávali v roce 1968 rozdílné profese.

Prvním narátorkou je Václava Kopčajová. Zasloužilá učitelka, která se věnovala pedagogice a výchově žáků celý život. Nyní je ve svých téměř osmdesáti letech v důchodu. Druhým narátorem je JUDr. Václav Sloup, který byl v roce 1968 členem brigády Pohraniční stráže. V současnosti je stále aktivním členem politické strany KSČM. Třetím a čtvrtým narátorem jsou manželé Jan a Zdena Učíkovi. Ačkoliv již v té době byli manželé, prožívali osudný 21. srpen roku 1968 oba jiným způsobem. V roce 1968 byl Jan Učík mistrem v podniku Stavomat a Zdena Učíková vykonávala funkci v podniku Drobné zboží Cheb. Po revoluci začali manželé podnikat a nyní jsou v důchodu. Pátým narátorem je Václav Rybáček, který v roce 1968 pracoval jako hajný u Lesního závodu Kynšperk. Šestici uzavírá narátorka Olga Růžková, která byla pedagožkou celý svůj profesní život. V roce 1968 však byla na půlroční mateřské dovolené, a tak sledovala dění především v médiích. Nyní je taktéž v důchodu.

4.1 POČÁTEK ROKU 1968 V PAMĚTECH NARÁTORŮ

Počátek roku 1968 byl u většiny z dotázaných narátorů klidný. Jak většina pamětníků uvedla, žila si spokojený život bez výrazných změn. *„Začátek roku 1968 byl úplně stejný, tak jako každý jiný začátek roku. Chodili jsme do práce, do kina, tančili jsme na zábavách a nic nenasvědčovalo tomu, že by mělo dojít k nějakému zvratu, a nebo dokonce k nějaké změně. Až do první poloviny letních prázdnin bylo vše v pořádku. Jako učitelka jsem měla léto volné, a tak jsme jezdili plavat na přehradu, chodili jsme na procházky, užívali si prázdnin. Žili jsme v klidu a celkem spokojeně,*⁹⁴ popisuje dobu pamětnice Václava Kopčajová. Narátorka Olga Růžková si vzpomíná na atmosféru první

⁹⁴ Příloha č. 1.

poloviny roku 1968 z politického pohledu. „*Tenkrát ve vládě byli Dubček, Smrkovský, Černík a Svoboda. To byli komunisté, kteří měli určité představy o tom, co by se pro náš stát hodilo. Byli jsme členové Varšavské smlouvy, a tak jsme spadali pod vliv Sovětského svazu. Sovětský svaz byl náš přátelský stát,*“⁹⁵ uvádí.

Manželé Učíkovi zase vzpomínají na rok 1968 především z úhlu pracovního. „*Já jsem dělala v drobném zboží a zásobovali jsme celý Západočeský kraj, včetně Plzně. Měli jsme dva sklady – v Chodově a v Křimicích. Ještě jsme měli sklad na Sadech Pětatřicátníků v Plzni. Já jezdila po fabrikách Setuza, Milo Olomouc, Palma Bratislava, Kosmos Čáslav a dalších. Dělala jsem sortiment mýdla a plnila kontrakty. Každý květen jsme byli pravidelně v Tatrách. Práce to byla krásná, i dobře ohodnocená,*“⁹⁶ vzpomíná Zdena Učíková. I narátor Jan Učík vzpomíná na své zážitky z podniku Stavomat, kde v té době pracoval.

Zásadní životní změny se v první polovině roku 1968 uskutečnily u narátora JUDr. Sloupa, který v tomto roce dokončil své středoškolské vzdělání v Žilině. Již v létě se hlásil do zaměstnání v Chebu. „*V první polovině roku 1968 jsem byl posluchačem Vojenské školy kuchařského dorostu v Žilině. Tam jsem byl až do června. V srpnu, coby posluchač posledního ročníku, jsem nastupoval do Chebu k brigádě Pohraniční stráž. Dostal jsem na víkend volno, navštívil jsem rodiče v Hazlově a 20. srpna jsem se vrátil k brigádě,*“⁹⁷ sdělil při svém vyprávění.

Ačkoliv jednotliví narátoři na první polovinu roku 1968 vzpomínají různě, shodují se v tom, že výrazné změny v období tzv. pražského jara ve svých životech příliš nepocítili. Pražské jaro vnímali spíše jako celkovou změnu nálady ve společnosti. „*Vládě Dubčeka lidé věřili. Zlepšila se i situace za jejich vlády. Lidé věřili, stáli za nimi, lepšili se poměry, podniky vydělávaly, nálada ve společnosti se značně uvolnila a nebyla tak křečovitá. Za Dubčeka se žilo volněji. Vláda měla dobré myšlenky. Kdyby se jí podařilo vše prosadit, měli bychom se daleko lépe,*“⁹⁸ uvedla narátorka Václava Kopčajová. JUDr. Václav Sloup zase v té době působil v ozbrojených složkách a jak uvedl, pražské jaro nemělo v této oblasti žádný vliv. „*V ozbrojených složkách v té době jaksi pražské jaro nefungovalo, ale věděli jsme o tom jako posluchači školy, že se ve společnosti něco děje. V*

⁹⁵ Příloha č. 6.

⁹⁶ Příloha č. 4.

⁹⁷ Příloha č. 2.

⁹⁸ Příloha č. 1.

*kasárnách nějaké uvolňování režimu nebylo znát. Předpisy a řády jsou jedny a ty se musí dodržovat za každého režimu,*⁹⁹ uvedl. Zároveň však dodává, že určité drobné změny se ve společnosti děly a okrajově je vnímal, hlavně při pořádání tanečních kurzů. *„Měnil se přístup velitelského a učitelského sboru k posluchačům školy. Bylo to vidět na tom, že nám tam velitelé organizovali taneční, kde jsme nosili bílé košile a bílé rukavičky k uniformě, v té době věc neznámá. Taneční nám organizovali spolu s ekonomickou školou a trochu nám tak dávali na vědomí, že nejsme jen vojáci, ale hlavně lidé, že bychom se měli zabývat situací, která je ve společnosti,*¹⁰⁰ svěřil se narátor JUDr. Václav Sloup.

Žádné změny ve svém životě pak nezaznamenal narátor Václav Rybáček, který dělal v té době hajného na Chebsku. Z jeho výpovědi je patrné, že v lesních závodech byl částečně izolován od okolního světa. Ani na manžele Učíkovi nemělo toto období výrazný vliv.

4.2 21. SRPEN 1968 V PAMĚTECH NARÁTORŮ

Zatímco jednotlivé výpovědi narátorů o tom, jak prožívali 21. srpen roku 1968 se různí, jejich názor na průběh okupace se shoduje. Úplně všichni narátoři uvedli, že okupace na Chebsku neprobíhala tak bouřlivě, jako tomu bylo v Praze. *„Řekla bych, že to zde probíhalo takovou mírnou cestou. Zde se nestřílelo po lidech jako v Praze. Chodili spíš neověřené zprávy z různých koutů republiky,*¹⁰¹ uvedla Václava Kopčajová. Ten samý názor měla i Olga Růžková: *„Bouřlivě určitě probíhala okupace v Praze. Tady byl klid. Myšlenky lidí byly různé. Lidé byli spíše zaražení.*¹⁰²

Podle Kroniky města Chebu¹⁰³ bylo již v nočních hodinách slyšet hlasité dunění. To potvrdil i Jan Učík, který byl v osudný večer, kdy jednotky Varšavské smlouvy překročily hranice, na své chatě poblíž Libé. *„My jsme v těchto měsících bydleli na chatě mezi Komorní hůrkou a Libou. 20. srpna večer jsme na ohništi opékali vuřty. Okolo 23. a 24. hodiny jsme slyšeli hlasité dunění. Nevěděli jsme, co to je. Říkali jsme si: „No co, tak bude*

⁹⁹ Příloha č. 2.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Příloha č. 1.

¹⁰² Příloha č. 6.

¹⁰³ Porta fontium. *Kronika města Chebu 1968* [online].

[cit. 20. 4. 2019]. Dostupné z: <http://portafontium.eu/iipimage/30260050/soap-ch_00314_mesto-cheb-1968_0330>.

bouřka.‘ Z vojny jsme to dunění znali, ale vůbec nás nenapadlo, že to můžou být vojenské jednotky. Šli jsme tedy spát a ráno se vzbudili a nejezdili vůbec autobusy. Na kopci jsme pak viděli vojska,“¹⁰⁴ uvedl ve své výpovědi.

Z první ruky vnímal události 21. srpna 1968 i JUDr. Václav Sloup. Ten nastoupil 20. srpna 1968 zpět do kasáren. V první chvíli tomu, co slyšel, nemohl uvěřit. „20. srpna jsme se večer s kamarádem vrátili na chebskou brigádu a zalehli jsme na přidělené kavalce na jedné ze zabezpečovacích jednotek. Byla jedna hodina v noci, když vyhlásili poplach. Rozlétly se dveře od pokoje a dozorčí řval: ‚Poplach, Rusové jsou tady!‘ Můj kamarád na posteli vedle říkal: ‚No jo, Rusové jsou tady, Němci jsou v Berlíně, spíme dál.‘ Neměli jsme zatím žádné vybavení, ani žádné úkoly. Vše jsme měli dostat až další den. Vylezl jsem z postele a otevřel dveře a tam skutečně šel ruský velitel v doprovodu našich. Tak jsem řekl: ‚Fando, nedá se nic dělat, musíme vylézt z postele a hlásit se u náčelníka.‘ Tak jsme se oblékli a hlásili jsme se. Poté už jsme to slyšeli, rozhlas po drátě byl puštěn velice hlasitě, do toho se prolínalo vysílání rozhlasu a emotivní výkřiky některých lidí, byl zkrátka zmatek. Ale jednalo se spíše o organizovaný zmatek. Tak, jak to na vojně bývá,“¹⁰⁵ vzpomíná JUDr. Sloup.

Zbytek narátorů se dozvěděl o okupaci až druhý den ráno. Hlasitým boucháním na dveře vzbudila druhý den ráno Václavu Kopčajovou a jejího manžela sousedka z bytového domu. „Ráno nás probudila naše sousedka, paní Lišková, strašným boucháním na dveře. Vstala jsem z postele a šla jsem jí v pyžamu otevřít. Ptala jsem se jí, co se stalo a ona mi říká úplně ubrečená: ‚Venuško, víte to? Víte, co se děje? Rusáci nás napadli.‘ Já tomu nevěřila. Řekla nám, ať si pustíme rádio. To už mi bylo jasné, že je to špatné. V rádiu už hlásili, že nás v noci obsadili. Děda (pozn. Aut.: manžel paní Václavy) měl zrovna v té době vojenské cvičení. Vojenské cvičení se odehrávalo v Chebu, takže nemusel nikam jezdit a jako důstojník v záloze mohl spát doma. Ten, když to slyšel, ani se neumyl, hodil na sebe uniformu a běžel do kasáren – na tzv. Vízu, směrem na Svatý kříž,“¹⁰⁶ popisuje ranní zmatek Václava Kopčajová.

¹⁰⁴ Příloha č. 3.

¹⁰⁵ Příloha č. 2.

¹⁰⁶ Příloha č. 1.

Narátorka Olga Růžková se o okupaci dozvěděla od manžela. V té době byla totiž na mateřské dovolené a jak vyplývá z rozhovoru, neměla čas se moc zajímat o vzniklou situaci. „*Já jsem se o okupaci dozvěděla od manžela. Byla jsem překvapená,*“¹⁰⁷ sdělila pamětnice. Informace, které tedy získávala byly převážně z médií nebo od manžela. „*V televizi jsem viděla převrácené tramvaje, dým. Zdálo se mi, že tenkrát ani ti vojáci nevěděli, proč tu jsou. Lidé se jich ptali, proč přijeli. Vojáci nevěděli. Říkali, že tu jsou, protože potřebujeme pomoci,*“¹⁰⁸ dodává.

I Václav Rybáček se doslechl o okupaci první z rádia, které měli puštěné jeho kolegové. Následně vojáky sám potkal ve Vochově. Takto popisuje první setkání s vojáky Varšavské smlouvy: „*Já jsem jel do Chebu. Ve Vochově na křižovatce jsem je potkal, vojáci jeli z Františkových Lázní. Byla to celá kolona. Já jsem se jim na motorce vyhnul, vjel jsem s motorkou přes příkop na pole. Čekal jsem až projedou. První v koloně jel voják na motorce, za ním jelo obrněné auto a za ním tank. Byl to předvoj, aby pro tank udělal místo.*“¹⁰⁹ Vzpomíná i na tři posádky vojáků, které se utábořily v jeho revíru. „*Na mém pozemku, kde jsem dělal hajného, jsem měl usazené v lese tři posádky. Nahoře na Kopanině byla jedna posádka. Ta tam zůstala nejdéle. Odjela po čtrnácti dnech. Ta posádka na Kopanině sháněla někoho, kdo by jim posekal pole, aby se zde mohla utábořit. Z Milhostova tedy nakonec přijeli pracovníci družstva sklídit pšenici. Další posádka tábořila na Emetě a jedna na Květné. Chodil jsem k nim normálně. Já je ničím neprovokoval, oni si mě nevšíмали,*“¹¹⁰ popisuje chování vojáků.

Zdena Učíková právě 21. srpna 1968 ukončovala autoškolu závěrečnými zkouškami. Na své závěrečné zkoušky z autoškoly vzpomíná následovně: „*21. srpna 1968 jsem dělala autoškolu. Od dolního rohu náměstí, kde byla cukrárna, se jelo nahoru a tam byla hlavní silnice. Já jsem na tu hlavní silnici nemohla odbočit, protože Němci, kteří se vraceli domů z dovolené, už věděli, že se něco děje. Proto se chtěli dostat rychle zpět domů do Německa. Dělala jsem zkoušky u učitele Hrajnohy. A učitel mi říkal: ‚Ted’ jed’, ted’, ted’...‘ a přísedící policista říkal: ‚Co jí blbnete, já bych taky nejel, vždyt’ vidíte, že jede*

¹⁰⁷ Příloha č. 6.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ Příloha č. 5

¹¹⁰ Tamtéž.

jedno auto za druhým.‘ Já ještě neměla moc zkušeností a bála jsem se, tak jsem raději čekala.“¹¹¹

Po zdárném složení závěrečné zkoušky z autoškoly chtěla Zdena Učíková úspěch oslavit se svými známými, kteří taktéž zkoušky zvládli. Vzpomíná, jak jim v žádném podniku nenalili alkohol, protože v té době byl vyhlášen zákaz prodeje alkoholu. *„Chtěli jsme to oslavit, že jsme to všichni udělali. A kvůli tomu, že byla okupace, nám nikde nenalili alkohol. Byl zákaz prodeje alkoholu. V gastronomu měli lahve s alkoholem přehozené plachtou. Nakonec jsme to oslavili v cukrárně v zadní místnosti, kde nás nikdo neviděl,*“¹¹² vzpomíná s úsměvem na to, jak zákaz s pomocí obsluhy cukrárny porušili.

4.3 UDÁLOSTI PO 21. SRPNU 1968 V PAMĚTECH NARÁTORŮ

Vojska Varšavské smlouvy však ihned po 21. srpnu 1968 neopustila území Československa. V prvních dnech po okupaci se vyskytovala vojska na území Chebska velice často. Přímo v Chebu však vojáci s vojenskou technikou tak často vidět nebyli, shodují se výpovědi pamětníků. *„V Chebu vojáci moc nebyli. Tu a tam Chebem projížděli. A když projížděli, každý na ně plival nebo ukazoval pěsti. Lidé ostatní napomínali, aby vojáky neprovokovali. Nechtěli, aby se vojáci nenaštvali,*“¹¹³ uvedla při rozhovoru narátorka Zdena Učíková.

Krátce po 21. srpnu 1968 jela Václava Kopčajová se svým manželem z Karlových Varů. Při rozhovoru vyprávěla o nehodě, ke které mohlo dojít kvůli neohleduplnosti vojáků. *„Vraceli jsme se z Karlových Varů krátce po 21. srpnu. Ten večer byla strašná mlha, a proto jsme jeli velice pomalu. Když jsme přijížděli do Chebu, neviděli jsme skoro ani na krok. Málem jsme díky tomu mohli nabourat u chebského hřbitova. Na poslední chvíli jsme zahlédli odrazky stojícího auta před námi. Manžel na poslední chvíli dupnul na brzdu. Stáli jsme těsně za vojenským, velkým, skříňovým autem. Ani nebylo osvětlené. Dovolila bych si tvrdit, že díky naší opatrné jízdě jsme přežili. Vojáci totiž vůbec nedodržovali silniční předpisy. Kdybychom bývali jeli rychleji, pravděpodobně bychom nepřežili,*“¹¹⁴ uvedla narátorka a přidala i druhý příběh s tankem: *„...když jsme jeli z Karlových Varů přes Loket vyřítil se proti nám tank. Manžel duchapřítomně strhnul auto*

¹¹¹ Příloha č. 4.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Příloha č. 1

*do jediné úzké uličky. Tím nás zachránil. Zase jsme měli štěstí v neštěstí. Kdyby tam nebyla vedlejší ulice a my tam nezajeli, tank by nás sešrotoval.*¹¹⁵

Krátce po vykonání řidičských zkoušek se pamětnice Zdena Učíková vydala autem z Chebu za svou tetou do Přeštic. Cestou ji však překvapili vojáci, kteří byli utábořeni v lesích před Plzní a nejen tam. *„Na začátku září, krátce po dokončení autoškoly, jsem se sama s čerstvě vydaným řidičákem vypravila do Přeštic autem. Teta z Přeštic mě poslala do Klatov za druhou tetou, aby měla teta z Klatov vztek, že jsme si koupili auto. Už před Plzní na mě Rusové koukali a chtěli, abych zastavila. To víte, žena za volantem. Bála jsem se a nezastavila jsem. Jela jsem do Měčína zadem na Skašov cestou skrz les. Tam z obou stran tábořily sovětské jednotky. Rozkřiklo se, že jede ženská v autě a hned všichni vylezli z toho lesa. Teta z Měčína mi potom vynadala a říkala ‚Zdeno, co tě to napadlo...‘ Já jsem si myslela, že v okolí Plzně nikdo nebude. To byl nepříjemný zážitek,*¹¹⁶ vyprávěla pamětnice o svém zážitku z cesty na Plzeňsko.

Vojáci z celého Chebska se po srpnu 1968 stáhli za Aš. Co se týče ubytování vojáků na Chebsku, ti byli až do roku 1989 ubytováni na Patě u Aše. Pro vojáky se zde postavily dva panelové domy. Pro vyšší důstojníky se zde stavěly samostatné malometrážní domy. Podnik Stavomat, kde narátor Jan Učík tehdy pracoval, měl za úkol tyto domy postavit. *„Později se jim pak postavily dva panelové domy na Patě a pro důstojníky stavěl náš podnik takové malé domečky, které vypadaly jako chatičky,*¹¹⁷ popisoval při rozhovoru narátor. Zajímavostí také je, co se stalo s domy po roce 1989, kdy sovětští vojáci museli odejít z Československa. *„Když přišla revoluce v roce 1989 a vojáci museli odjet zpět do Ruska, tak všechny domy ještě před odjezdem vydrancovali. Vzali všechno - kuchyňské linky, zásuvky. Nezůstalo tam nic. Dnes ty dva panelové domy slouží jako domov důchodců. Ty samostatné domy se však musely zbourat, protože by renovace byla strašně nákladná. Nebyly absolutně obyvatelné,*¹¹⁸ poukazuje narátor na smutný osud malometrážních domů.

JUDr. Václav Sloup přiznává, že neměl příliš přehled o tom, co se dělo po 21.

¹¹⁵ Příloha č. 1

¹¹⁶ Příloha č. 4.

¹¹⁷ Příloha č. 3.

¹¹⁸ Tamtéž.

srpnu 1968. Nastupoval totiž na novou pozici v Aši, kde se staral ve výcvikovém středisku o stravu vojáků. Přiznává však, že pod vlivem událostí 21. srpna 1968 vstoupil do KSČ. „... pod vlivem těch událostí, které proběhly, jsem vstoupil do Komunistické strany Československa v říjnu 1968,“¹¹⁹ uvedl JUDr. Sloup. Zároveň jako jediný z narátorů souhlasí s vpádem vojsk Varšavské smlouvy: „Když jsem slyšel některé ty výkřiky mnohých mladíků u rodičů v Dolním Žandově, tak jsem si říkal, že je ještě dobře, že k tomu zásahu došlo. Když tu někteří vykřikovali, že komunisté tu skončí jako v Maďarsku v roce 1956, zavěšení na lampách a na stromech.“¹²⁰

Ostatní narátoři tento názor nesdílejí a naopak okupaci odsuzují dodnes. Přiznávají však, že v rámci nařízených prověrek ve všech podnicích a institucích většinou museli přiznat, že souhlasí s tvrzením, že nám přišla vojska Varšavské smlouvy na pomoc před údajně probíhající kontrarevolucí.

A jak probíhaly prověrky? „Byla u nich skupina lidí – představitelé pouličního výboru, vedení podniku, zástupci obrany státu, zástupci milicionářů, předseda partaje a předseda ROH. Ptali se mě, jestli souhlasím s tím, že nám vojska přišla pomoci. Všichni si zapisovali mé odpovědi. Nakonec se podepsal protokol. Pokud se komisi nějaký člověk nelíbil, musel odejít ze zaměstnání,“¹²¹ popisuje průběh narátor Jan Učík.

„Prověrky u nás probíhaly tak, že se mě zeptali, jestli souhlasím s okupací. Když se mě ptal můj šéf, tak jsem mu řekla, že nesouhlasím. A on mi řekl: ‚No jo, Zdeno, ale to tam napsat nemůžu.‘ Nevím, co tam napsal, ale prošla jsem. Ten podnik by pak musel vyhodit 90% svých zaměstnanců, kdyby napsali všem do složky, že s okupací nesouhlasí. To si taky podnik dovolit nemohl. Hromada lidí už jen kvůli existenčním důvodům řekla, že s tímto aktem souhlasí. Lidé, kteří měli nějakou vyšší funkci, si nemohli dovolit říci, že nesouhlasí s okupací,“¹²² popisuje průběh prověrek ve svém zaměstnání Zdena Učíková.

K pamětnici Olze Růžkové přišla dokonce inspektorka až domů. Jak uvedla, prověrkou prošla: „Na podzim ke mně přišla paní inspektorka a další dvě osoby a dorazily až ke mně do bytu. Ptaly se mě, jaký mám názor na okupaci. Já jsem říkala, že jsem se

¹¹⁹ Příloha č. 2.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Příloha č. 3

¹²² Příloha č. 4

nikdy politikou nezabývala, ve škole jsem úkoly plnila. Ani jsme ve škole nefanatizovali děti. Ale že nevím, zda to je správné. Chtěla jsem pokoj a mír, když mám půlroční dítě. Na to mi řekli, ať více studuji marxismus-leninismus. Řekla jsem, že to klidně budu. Že jsem internacionalistka, a že mám ráda všechny národy, ale nemám ráda, když se jeden národ vyvyšuje nad druhý. Prověrkou jsem prošla.“¹²³

V armádě probíhaly prověrky mnohem přísněji. Kdo prohlásil, že s aktem nesouhlasí, musel z armády odejít. „V letech 1970/71 přišly prověrky, když někdo nesouhlasil s vývojem situace v srpnu 1968, tak odcházel do civilu a byl postaven mimo službu,“¹²⁴ uvedl JUDr. Václav Sloup. „Měl jsem například rozporuplné pocity z toho, když jsem znal některé ty vedoucí nadřízené, znal jsem jejich skutečné hodnoty a po srpnu 1968 se s tím někteří nedokázali srovnat a v rámci politické přípravy zašli v tom výkladu a kritice dál, než se v té době nosilo. Ti lidé poté byli z armády odejiti. Bylo mi jich upřímně líto, protože to byli velice schopní odborníci, kteří, pokud ještě žijí, dodnes fandí komunistické straně a chodí mezi nás, když máme setkání bývalých pohraničnicků...“¹²⁵ dodává narátor.

4.4 OSUDY DALŠÍCH LIDÍ Z VÝPOVĚDÍ NARÁTORŮ

Prověrky měly dopad na velké množství lidí. Osudy některých dalších lidí zmiňují i mnou vyzpovídání narátoři. Kolegyně narátorky Václavy Kopčajové začala pracovat v pekárně. „Moje kolegyně začala dělat v chebské pekárně. Nakonec na tom byla finančně lépe než jako učitelka. Navíc ještě kariérně povýšila a později dělala kancelářskou práci. Každopádně každý koho vyhodili, práci měl. Nestalo by se, že by člověka nechali vyhladovět na ulici,“¹²⁶ vypráví.

Rodině Učíkových se posrpnová situace dotkla velice intenzivně. Teta a strýc Jana Učíka emigrovali do SRN. „V roce 1968 jela dva týdny před okupací moje teta se strýcem do SRN. Teta měla v SRN celou svou rodinu. Do Chebu přijela zpět v den okupace. Když viděli, co se tu děje, byli z toho úplně konsternováni. Pasy jim platily ještě dva měsíce,

¹²³ Příloha č. 6.

¹²⁴ Příloha č. 2.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ Příloha č. 1.

*mohli na ně tedy znovu vyjet. Tak sebrali celou rodinu a už se nevrátili. Měli obrovskou výhodu v tom, že jim tam příbuzní v začátcích hodně pomohli,*¹²⁷ popsal situaci.

I narátorka Olga Růžková vzpomíná na osudy svých kolegů: *„Znám například manžele Papežovi, oba dva opustili školu a někde na Seebergu pracovali v JZD. Pan Papež jako účetní a paní Papežová šla do živočišné výroby. Dnes je jejich dcera ředitelkou ve Svobodné škole v Chebu. Brali to oba hrozně těžce, kantoři vždy měli rádi svá povolání. Například ředitel z Františkových Lázní, Vaněk, byl zproštěn funkce a šel dělat ředitele na venkovskou školu do Starého Rybníka. Moje kamarádka Zdenička Benešová šla okamžitě do družiny a to měla státnice z francouzštiny.*¹²⁸

4.5 SHRNU TÍ VÝPOVĚDÍ NARÁTORŮ

Narátoři se ve svých výpovědích o vnímání okupace v tehdejší společnosti téměř shodují. Pro většinu byl vpád vojsk Varšavské smlouvy odsouzeníhodný čin. Většina narátorů nezměnila tento názor do dnešní doby. Z úst pamětníků byla často slyšet slova jako nejistota, strach, dezorientace nebo chaos. Přesně tato slova charakterizují celkovou náladu ve společnosti v prvních dnech okupace. *„V lidech stoupaly obavy z toho, že bude válka. Nikdo nic nevěděl,*¹²⁹ potvrdila v rozhovoru Václava Kopčajová. *„V podstatě zde byli lidi překvapeni,*¹³⁰ vzpomíná Olga Růžková na náladu ve společnosti. Nesouhlasný postoj s okupací si však musela většina obyvatel Chebska, a zároveň celého Československa nést v sobě. Kvůli prověrkám a hrozbě ztráty zaměstnání musela většina lidí odsouhlasit to, že se jednalo o přátelskou pomoc Sovětského svazu a přidružených satelitních států. Kdo se vzepřel, zaměstnání většinou ztratil. *„Hromada lidí už jen kvůli existenčním důvodům řekla, že s tímto aktem souhlasí. Lidé, kteří měli nějakou vyšší funkci, si nemohli dovolit říct, že nesouhlasí s okupací,*¹³¹ zdůvodňuje postoj lidí při prověrkách po roce 1968 Zdena Učíková.

Za zajímavý názor pokládám ten, který v rozhovoru uvedl narátor JUDr. Václav Sloup. Většina lidí okupaci považovala za zradu. Narátor však tvrdí, že: *„...kdyby k té*

¹²⁷ Příloha č. 3.

¹²⁸ Příloha č. 6.

¹²⁹ Příloha č. 1.

¹³⁰ Příloha č. 6.

¹³¹ Příloha č. 4.

*zradě nedošlo, tak by byl rok 1989 o dvacet let dříve.*¹³² JUDr. Sloup taktéž tvrdí, že okupace v roce 1968 a sametová revoluce v roce 1989 byly připravovány a řízeny západními mocnostmi. JUDr. Sloup se svým postojem k okupaci zcela liší od ostatních pamětníků. *„Když jsem slyšel některé ty výkřiky mnohých mladíků u rodičů v Dolním Žandově, tak jsem si říkal, že je ještě dobře, že k tomu zásahu došlo. Když tu někteří vykřikovali, že komunisté tu skončí jako v Maďarsku v roce 1956, zavěšení na lampách a na stromech,*¹³³ tvrdí.

Chod dějin však nezměníme, tudíž se nikdy ani nedozvíme, zda by k úplné revoluci o dvacet let dříve došlo a Československo se vymanilo ze sféry vlivu Sovětského svazu již v roce 1968.

¹³² Příloha č. 2.

¹³³ Tamtéž.

ZÁVĚR

V teoretické části bakalářské práce bylo mým cílem uvedení čtenáře do problematiky vedení rozhovoru metodou orální historie a zpracovat vývoj pražského jara od ledna 1968 až po jeho konec 21. srpna 1968 v Československu a následně na Chebsku. V této části jsem pracoval převážně s knižními zdroji, u kapitol zabývajícími se průběhem invaze vojsk Varšavské smlouvy na Chebsku jsem pracoval výhradně s archivními prameny Okresního archivu v Chebu.

Hlavním zdrojem praktické části mé bakalářské práce jsou výpovědi pamětníků, kteří v roce 1968 žili v okrese Cheb. Pro svou práci jsem si vybral celkem šest narátorů. Prvním narátorkou je Václava Kopčajová, původní profesí učitelka, která je dnes již v důchodu. Druhým narátorem je JUDr. Václav Sloup, který je v současnosti stále aktivním členem politické strany KSČM. Třetím a čtvrtým narátorem jsou manželé Jan a Zdena Učíkovi. V roce 1968 byl Jan Učík mistrem v podniku Stavomat a Zdena Učíková vykonávala funkci v podniku Drobné zboží Cheb. Pátým narátorem je Václav Rybáček, který v roce 1968 pracoval jako hajný u Lesního závodu Kynšperk. Šestici uzavírá narátorka Olga Růžková, která byla pedagožkou celý svůj profesní život. Nyní je taktéž v důchodu.

Největší problém při vypracování mé bakalářské práce jsem měl při výběru narátorů. Jedná se totiž o událost, která se udála před 51 lety. Mnoho lidí, které jsem oslovil tedy tvrdilo, že si na události roku 1968 nevzpomínají. Potýkal jsem se také s tím, že mnoho lidí o 21. srpnu roku 1968 nechtělo mluvit. Nejtěžší však bylo sehnat pro svou práci narátory, kteří tento akt neodsuzují. Podařilo se mi tedy sehnat narátora JUDr. Václava Sloupa, který akt okupace vojsky Varšavské smlouvy neodsuzuje, naopak ho kvituje. Narátor Václav Rybáček potom k okupaci zaujímá spíše neutrální vztah. Při rozhovoru dal výrazně najevo, že pojem okupace používat nebude.

Přínos mé bakalářské práce vidím v jejím regionálním zaměření. Využití této práce a zpracovaných rozhovorů může sloužit pro další vědce, kteří se zabývají problematikou roku 1968 v tomto regionu. Jelikož jsem nenašel žádné další práce na toto téma, dovoluji si tvrdit, že se jedná o unikátní dílo, které může být použito například i v hodinách výuky historie na středních a základních školách v regionu.

RESUMÉ

Hlavním cílem předkládané bakalářské práce je zpracování a předložení uceleně uspořádaných informací o roku 1968 na Chebsku. Stěžejní událostí, na kterou se předkládaná práce zaměřuje, je invaze vojsk Varšavské smlouvy - tj. 21. srpen a události, které s tímto datem souvisejí. Práce je regionálně zaměřena právě na oblast Chebska. V práci převážně pracuji s metodou orální historie. Svůj výzkum tedy opírám o výpovědi několika pamětníků z tohoto regionu, dalšími důležitými primárními zdroji informací jsou dobový tisk a archiválie z pobočky Státního okresního archivu v Chebu. V dalších kapitolách se zaměřuji také na události, které bezprostředně předcházely 21. srpnu 1968 a zasazují je do kontextu s událostmi v Praze.

Klíčová slova: totalita, 1968, Chebsko, srpen 1968

In this bachelor thesis I deal with comprehensive information about 1968 in the area of Cheb. This thesis submit the main event which is invasion of Warsaw Pact troops – i. e. 21st August and events related to this date.

This bachelor thesis is just focused on the Cheb region in which I use mostly an oral history method. In a view of using this kind of method is my practical part lean against statements of several Cheb area witnesses. Another important ressource of information are archival materials from state district archive in Cheb. Other parts of the thesis are focused on events which immediately preceded August 21, 1968 in the context of events in Prague at the same time.

Keywords: totality, 1968, area of Cheb, August 1968

SEZNAM LITERATURY**Archivní zdroje**

Státní okresní archiv Cheb, fond 226 (ONV Cheb), i. č. 23, kart. 7, Plenární zasedání ONV, 1968

Knižní zdroje

BENČÍK, Antonín. *Operace Dunaj aneb Internacionální vražda Pražského jara*, Praha: Krutina Jiří - Vacek, 2013, 399 s. ISBN: 978-80-87493-57-1.

BENČÍK, Antonín. *Téma: Alexander Dubček*, Praha: Křesťanskosociální hnutí, 2012, 340 s. ISBN: 978-80-87493-20-5.

GRELE, J. Roland. *Ziellose Bewegung. Methodische und theoretische Problem der Oral History*. Frankfurt nad Mohanem, 1985, 204 s.

HALBWACHS, Maurice. *Kolektivní paměť*, Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2009, 289 s. ISBN: 978-80-7419-016-2.

LE GOFF, Jacques. *Paměť a dějiny*, Praha: ARGO, 2007, 264 s. ISBN 978-80-7203-862-6.

THOMPSON, Paul. *The Voice of the Past*, New York: Oxford University Press, 2009, 368 s. ISBN: 978-0-19-289317-8

TOMEK, Prokop, PEJČOCH, Ivo. *Černá kniha sovětské okupace. Sovětská armáda v Československu a její oběti*, Cheb: Svět křídel, 2015, 479 s. ISBN: 978-80-7573-045-9.

VANĚK, Miroslav. *Globalizace a digitální revoluce aneb Čtvrtá vývojová fáze orální historie. Ohlédnutí za 14. mezinárodní konferencí orální historie v Sydney*. In: *Soudobé dějiny* 13, Ústí nad Labem: Muzeum města Ústí nad Labem, 2007, č. 1 – 2, 452 s. ISBN 978-80-86475-12-7

VANĚK, Miroslav MÜCKE, Pavel PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007, 224 s. ISBN: 978-80-7285-089-1.

Internetové zdroje

Archiv Rozhlasu. *Historie rozhlasu v kostce* [online]. [cit. 12.03.2019]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/archiv/historie/_zprava/historie-rozhlasu-v-kostce--1392938>.

Ludviksvoboda.cz. *Životopis* [online]. [cit. 03. 01. 2019]. Dostupné z: <<https://www.ludviksvoboda.cz/z13/>>.

Porta fontium. *Kronika města Chebu 1968* [online]. [cit. 20. 4. 2019]. Dostupné z: <http://portafontium.eu/iipimage/30260050/soap-ch_00314_mesto-cheb-1968_0330>.

Totalita.cz. *Alexander Dubček* [online]. [cit. 03. 01. 2019]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_dubceka.php>.

Totalita.cz. *Období normalizace – od dubnového pléna 1969 k XIV. sjezdu v roce 1971* [online]. [cit. 9. 1. 2019]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/norm/norm_01.php>.

Totalita.cz. *Rok 1968* [online]. [cit. 9. 1. 2019]. Dostupné z: <<http://totalita.cz/1968/1968.php>>.

Totalita.cz. *Text manifestu 2000 slov* [online]. [cit. 9. 1. 2019]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/txt/txt_2000slovt.php>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 - Výpověď pamětnice Václavy Kopčajové

Příloha 2 – Výpověď pamětníka JUDr. Václava Sloupa

Příloha 3 – Výpověď pamětníka Jana Učíka

Příloha 4 – Výpověď pamětnice Zdeny Učíkové

Příloha 5 – Výpověď pamětníka Václava Rybáčka

Příloha 6 – Výpověď pamětnice Olgy Růžkové

Příloha 7 – Provolání ke všemu lidu chebského okresu

PŘÍLOHY

Příloha 1 - Výpověď pamětnice Václavy Kopčajové

Jaká pro Vás byla první polovina roku 1968?

Začátek roku 1968 byl úplně stejný, tak jako každý jiný začátek roku. Chodili jsme do práce, do kina, tančili jsme na zábavách a nic nenasvědčovalo tomu, že by mělo dojít k nějakému zvratu, a nebo dokonce k nějaké změně. Až do první poloviny letních prázdnin bylo vše v pořádku. Jako učitelka jsem měla léto volné, a tak jsme jezdili plavat na přehradu, chodili jsme na procházky, užívali si prázdnin. Žili jsme v klidu a celkem spokojeně.

Jak bylo vnímáno uvolňování režimu mezi lidmi?

Vládě Dubčeka lidé věřili. Zlepšila se i situace za jejich vlády. Lidé věřili, stáli za nimi, lepší se poměry, podniky vydělávaly, nálada ve společnosti se značně uvolnila a nebyla tak křečovitá. Za Dubčeka se žilo volněji. Vláda měla dobré myšlenky. Kdyby se jí podařilo vše prosadit, měli bychom se daleko lépe.

Jak u Vás probíhal 21. srpen 1968 a jak jste se poprvé dozvěděla o okupaci vojsk?

Ze dne na den se život úplně změnil. Ráno nás probudila naše sousedka, paní Lišková, strašným boucháním na dveře. Vstala jsem z postele a šla jsem jí v pyžamu otevřít. Ptala jsem se jí, co se stalo a ona mi říká úplně ubrečená: „Venuško, víte to? Víte, co se děje? Rusáci nás napadli.“ Já tomu nevěřila. Řekla nám, ať si pustíme rádio. To už mi bylo jasné, že je to špatné. V rádiu už hlásili, že nás v noci obsadili. Děda (pozn. Aut.: manžel paní Václavy) měl zrovna v té době vojenské cvičení. Vojenské cvičení se odehrávalo v Chebu, takže nemusel nikam jezdit a jako důstojník v záloze mohl spát doma. Ten, když to slyšel, ani se neumyl, hodil na sebe uniformu a běžel do kasáren – na tzv. Vízu, směrem na Svatý kříž.

My doma jsme se zatím srocovali. Nejdříve rodina, přišla babička, která bydlela vedle nás, a potom vylezli lidi na ulici a rokovalo se a povídalo se o této strašné situaci. V lidech stoupany obavy z toho, že bude válka. Nikdo nic nevěděl. Řekla bych, že lidé byli ještě docel slušní, protože se nijak nerabovalo, a ani nevznikaly žádné jiné konflikty. Žádné zmatky nebyly. Když lidé debatovali na ulici, všimla jsem si, že téměř všichni tento akt odsuzovali. Každý tvrdil, že tohle se stát nemělo. Ale nevěděli jsme vůbec, z jakého důvodu přijeli, proč dorazili. Přijeli a najednou vše obsadili. Říkalo se, že šlo o internacionální pomoc, o záchranu socialismu.

Poslouchali jste tenkrát Československý rozhlas či Československou televizi?

V první chvílích jsme poslouchali rozhlas. Většinou varovali lidi, kde jsou největší náporů Rusáků. Varovali, aby lidi nekladli odpor, že Rusáci střílí do lidí.

Byli v Chebu tanky?

Tanky a obrněné transportéry tu byly. Všechna kasárna byla v obležení tanků a transportérů.

Odkud byli/Jaké národnosti byli vojáci?

Převážně Rusové. Popravdě nás ani nenapadlo to, že by nám tohle mohli udělat Poláci, Maďaři, Němci a Bulhaři. My osobně se převážně setkali s ruskými vojáky.

Probíhala okupace i v Chebu tak bouřlivě, jako tomu bylo v Praze?

Ne, řekla bych, že to zde probíhalo takovou mírnou cestou. Zde se nestřílelo po lidech jako v Praze. Chodily spíše neověřené zprávy z různých koutů republiky. Zmínit se například mohu o tom, že kolovala šuška o tom, jak na Teplicku chtějí komunisty věšet, že už pro ně mají připravená lana. Ale byly to nepodložené zprávy.

Jak probíhal život po 21. srpnu 1968?

Pražské jako skončilo 21. srpnem a poté nastal obrodný proces, normalizace. Komunistická strana se rozhodla, že v podnicích a ve všech zaměstnáních budou probíhat prověrky všech zaměstnanců. Chtěli hlavně vědět, zda zaměstnanec souhlasí s tím, že šlo o internacionální pomoc. Většina lidí souhlasila s tím, že šlo o internacionální pomoc. Báli se i o to málo, co měli. Situace se uklidnila až na začátku 70. let.

Proč souhlasili? Báli se o práci?

Ano, protože se báli o místo. Takže více než ¾ lidí souhlasily s tím, že nám přišla vojska Varšavské smlouvy pomoci.

Jak prověrka vypadala?

Vedoucí pracovníci na nás dělali hodnocení a vyplňovali jsme dotazník.

Na co se v nich ptali?

Ptali se na to, jaký máš vztah k Sovětskému svazu, co na tuto vzniklou situaci říkáš. Jaký názor máme na okupaci. Jestli to je pro nás překvapení, nebo to bereme jako pomoc. Většina lidí řekla, že to berou jako pomoc. Tak nám to bylo konec konců publikováno.

Co se stalo s těmi, co neprošli prověrkou?

Některé vyhodili, protože třeba řekli, že nesouhlasí s tím, co se stalo. Moje kolegyně začala dělat v chebské pekárně. Nakonec na tom byla lépe finančně než jako učitelka. Navíc ona ještě kariérně povýšila a později dělala kancelářskou práci. Každopádně každý koho vyhodili, práci měl. Nestalo by se, že by člověka nechali vyhladovět na ulici.

Vzpomínáte si ještě na nějaké zážitky z této doby?

Ano, vzpomínám si na dva incidenty, které se nám přihodily na cestách z Karlových Varů. Vraceli jsme se z Karlových Varů krátce po 21. srpnu. Ten večer byla strašná mlha, a proto jsme jeli velice pomalu. Když jsme přijížděli do Chebu neviděli jsme skoro ani na krok. Málem jsme díky tomu mohli nabourat u chebského hřbitova. Na poslední chvíli jsme zahlédli odrazky stojícího auta před námi. Manžel na poslední chvíli dupnul na brzdu. Stáli jsme těsně za vojenským, velkým, skříňovým autem. Ani nebylo osvětlené. Dovolila bych si tvrdit, že díky naší opatrné jízdě jsme přežili. Vojáci totiž vůbec nedodržovali silniční předpisy. Kdybychom bývali jeli rychleji, pravděpodobně bychom nepřežili.

Druhý osobní zážitek se nám naskytnul, když jsme jeli z Karlových Varů přes Loket vyřítit se proti nám tank. Manžel duchapřítomně strhnul auto do jediné úzké uličky. Tím nás zachránil. Zase jsme měli štěstí v neštěstí. Kdyby tam nebyla vedlejší ulice a my tam nezajeli, tank by nás sešrotoval. Oni vůbec nedodržovali pravidla silničního provozu. Dvakrát nás to mohlo stát život.“

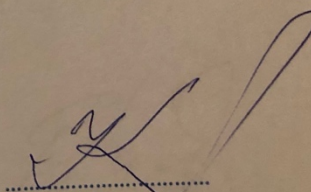
Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních údajů

Podle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních a citlivých údajů, ve znění pozdějších předpisů a nařízením (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (obecné nařízení o ochraně osobních údajů – dále jen „GDPR“) uděluji studentu/studentce Š. Strejčkovi svůj souhlas ke zpracování svých osobních a citlivých údajů, zaznamenaných během rozhovoru (rozhovorů), které jsem poskytl v rámci výzkumu k bakalářské práci na téma „Rok 1968 ve vzpomínkách občanů okresu Cheb“ – Katedra historie na ZČU v Plzni.

Jméno narátora / informátora: VAČLAVA KOPČAJOVA¹

Jméno studenta, který vedl rozhovor: Štěpán Strejček

v CHEBU dne 2.6.2019

.....
podpis

Příloha 2 - Výpověď pamětníka JUDr. Václava Sloupa

Jaká pro Vás byla první polovina roku 1968?

V první polovině roku 1968 jsem byl posluchačem Vojenské školy kuchařského dorostu v Žilin. Tam jsem byl až do června. V srpnu, coby posluchač posledního ročníku, jsem nastupoval do Chebu k brigádě Pohraniční stráž. Dostal jsem na víkend volno, navštívil jsem rodiče v Hazlově a 20. srpna jsem se vrátil k brigádě.

Vnímal jste nějakým způsobem uvolňování režimu v té době?

Já jsem to příliš nevnímal, v ozbrojených složkách v té době jaksi pražské jaro nefungovalo, ale věděli jsme o tom jako posluchači školy, že se ve společnosti něco děje. V kasárnách nějaké uvolňování režimu nebylo znát. Předpisy a řády jsou jedny a ty se musí dodržovat za každého režimu. Ale i v kasárnách jsme pozorovali, že se některé hroty obrušují. Měnil se přístup velitelského a učitelského sboru k posluchačům školy. Bylo to vidět na tom, že nám tam velitelé organizovali taneční, kde jsme nosili bílé košile a bílé rukavičky k uniformě, v té době věc neznámá. Taneční nám organizovali spolu s ekonomickou školou a trochu nám tak dávali na vědomí, že nejsme jen vojáci, ale hlavně lidé, že bychom se měli zabývat situací, která je ve společnosti. Tenhle názor se objevoval zejména v hodinách občanské nauky.

Jak u Vás probíhal 21. srpen 1968?

20. srpna jsme se večer s kamarádem vrátili na chebskou brigádu a zalehli jsme na přidělené kavalce na jedné ze zabezpečovacích jednotek. Byla jedna hodina v noci, když vyhlásili poplach. Rozlétly se dveře od pokoje a dozorčí řval: „Poplach, Rusové jsou tady!“ Můj kamarád na posteli vedle říkal: „No jo, Rusové jsou tady, Němci jsou v Berlíně, spíme dál.“ Neměli jsme zatím žádné vybavení, ani žádné úkoly. Vše jsme měli dostat až další den. Vylezl jsem z postele a otevřel dveře a tam skutečně šel ruský velitel v doprovodu našich. Tak jsem řekl: „Fando, nedá se nic dělat, musíme vylézt z postele a hlásit se u náčelníka.“ Tak jsme se oblékli a hlásili jsme se. Poté už jsme to slyšeli, rozhlas po drátě byl puštěn velice hlasitě, do toho se prolínalo vysílání rozhlasu a emotivní výkřiky některých lidí, byl zkrátka zmatek. Ale jednalo se spíše o organizovaný zmatek. Tak, jak to na vojně bývá.

Ráno, když se rozednělo, tak jsme viděli, že na dvoře stojí dvě ruská OTéčka.

Ty tanky nebo vozy byly ruské nebo byly i vojáků jiné národnosti?

Tady na Chebsku, co já vím, zasahovali Rusové. Na západní hranici zasahovali určitě Rusové. Co jsem se dozvěděl poté z pohraničních rot, tak to byli Rusové, kteří přijeli a měli obavu, aby nepřekročili státní hranici, protože neměli ani aktuální mapy. Na státních hranicích nedošlo k žádnému incidentu, ani jinde v okrese.

Bavil jste se s některými těmi vojáky? Věděli, kde jsou nebo proč tu jsou?

On ten vývoj před 21. srpnem už něco naznačoval a informace, zejména o působení amerických vojsk na území Německé spolkové republiky, ty jsme měli. A i to něco naznačovalo. A vývoj před rokem 1968 a jednání v Černé nad Tisou a jednání v Moskvě, kdy naši představitelé nebrali vážně varování a upozorňování zejména sovětských představitelů a představitelů Varšavské smlouvy, naznačovalo to, že něco přijít musí. A při pohledu z dnešního hlediska musím konstatovat, že zásah vojsk Varšavské smlouvy o 20

let posunul převrat v roce 1989. Jinak celý vývoj napovídal tomu, že dochází ke změně politického směru - od socialismu někam úplně jinam.

Probíhala v Chebu okupace tak bouřlivě jako v Praze, a nebo se to nedá říct?

My jsme příliš do města nechodili. Ve městě byla vyhlášena pohotovost, zákaz vycházet apod. Přesto jsme se do města párkrát dostali a bylo to tam daleko klidnější. Přijížděli sem studenti s různými poselstvími, ale nevím o tom, že by zde byly nějaké velké incidenty a rozbroje, davy v ulicích apod. Nic takového se nekonalo.

Jak probíhal Váš život po 21. srpnu? Zaznamenal jste nějakou změnu.

Já měl plnou hlavu starostí, protože jsem 1. září přebíral funkci v Aši. Musel jsem se starat o stravu vojáků, těch tam nebylo zrovna málo, protože to byl výcvikový útvar, a protože jsem nikdy takovou práci nedělal, měl jsem takových starostí, že nebyl čas sledovat to dění, ačkoliv pod vlivem těch událostí, které proběhly, jsem vstoupil do Komunistické strany Československa v říjnu 1968. To se stalo poté, co jsem se stavil doma u rodičů. Když jsem slyšel některé ty výkřiky mnohých mladíků u rodičů v Dolním Žandově, tak jsem si říkal, že je ještě dobře, že k tomu zásahu došlo. Když tu někteří vykřikovali, že komunisté tu skončí jako v Maďarsku v roce 1956, zavěšení na lampách a na stromech.

Ve vojenských jednotkách to nemělo žádný pozdější dopad?

V letech 1970/71 přišly prověrky, když někdo nesouhlasil s vývojem situace v srpnu 1968, tak odcházel do civilu a byl postaven mimo službu. Mnozí se díky této události nechali po roce 1989 rehabilitovat. Rehabilitovat se po roce 1989 nechali i takoví lidé, kteří byli vyhozeni ze zaměstnání i z jiných, než politických, důvodů. Například pro rozkrádání majetku.

Takže spíše lidé využili této situace?

Ano, rehabilitovat se. Zase někteří z té uniformy rychle vypadli, protože se ukázalo, jak to skutečně bylo.

Ten, kdo nesouhlasil ze zásahem spojenecký vojsk, tak nejčastěji odcházel. Byli také velitelé, kteří organizovali akce setkávání a sbližování se západními Němci, na západní hranici. Popíjeli spolu poblíž státní hranice a pak se ti velitelé divili, proč jsou odvoláni.

Máte ještě nějaký zážitek, který byste mi chtěl sdělit?

Nic zvláštního se mi nevybavuje. Protože úkoly, které jsme plnili byly pořád stejné – obrana státní hranice – a tomu jsme obětovali vše. Bránili jsme železnou oponu, kterou vybudovali zejména Američané spolu s Němci po roce 50, tam to bylo jasné.

Měl jsem například rozporuplné pocity z toho, když jsem znal některé ty vedoucí nadřízené, znal jsem jejich skutečné hodnoty a po srpnu 1968 se s tím někteří nedokázali srovnat a v rámci politické přípravy zašli v tom výkladu a kritice dál, než se v té době nosilo. Ti lidé poté byli z armády odejiti. Bylo mi jich upřímně líto, protože to byli velice schopní odborníci, kteří, pokud ještě žijí, dodnes fandí komunistické straně a chodí mezi nás, když máme setkání bývalých pohraničnicků a jsou mezi námi rádi, nezapšchlí.

Jak se projevovalo to, že to nesli špatně? Bylo to po profesní stránce či po té osobní?

Hlavně politicky. Zdůvodňovali to různě, například, že to byla zrada na mezinárodním komunistickém hnutí, ale na druhou stranu, kdyby k té zradě nedošlo, tak by

byl rok 1989 o dvacet let dříve. A zase byla revoluce v roce 1989 připravena ze západu tak, jako byl i rok 1968.

Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních údajů

Podle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních a citlivých údajů, ve znění pozdějších předpisů a nařízením (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (obecné nařízení o ochraně osobních údajů – dále jen „GDPR“) uděluji studentu/studentce Š. Strejčkovi svůj souhlas ke zpracování svých osobních a citlivých údajů, zaznamenaných během rozhovoru (rozhovorů), které jsem poskytl v rámci výzkumu k bakalářské práci na téma „Rok 1968 ve vzpomínkách občanů okresu Cheb“ – Katedra historie na ZČU v Plzni.

Jméno narátora / informátora: *Mr. Ladislav Elouf*

Jméno studenta, který vedl rozhovor: Štěpán Strejček

v *Elouf* dne *4.6.2019*

[Signature]
.....
podpis

Příloha 3 - Výpověď pamětníka Jana Učíka

Jaká pro Vás byla první polovina roku 1968?

Nám se vedlo vždycky dobře, nikdy jsme neměli žádné velké problémy. Člověk musel jít takovou zlatou střední cestou. Potom na něj nikdo nemohl. Ta doba před okupací byla lepší než po ní. Režim se po okupaci musel stáhnout. Dostal diktát. Předtím se režim pomalu uvolňoval. Začala sem proudit západní hudba. Lidi mohli jezdit za hranice, za určitých okolností.

Jak jste vnímal uvolňování režimu? Mělo to nějaký vliv na Váš pracovní či osobní život?

V práci jsem nevnímal uvolňování režimu vůbec. Ale krátce po okupaci vypadlo na vedení KSČ v Chebu topení. Byli tam obrovské topné kanály. Porouchalo se jim to zrovna na začátku podzimu. Museli jsme se jako okresní podnik přijít na topení podívat. Ředitel tenkrát nevěděl vůbec, proč tam jedeme. Tehdejší tajemník KSČ Burian, chtěl topení opravit okamžitě. Byly tam i jiné firmy. Všichni tvrdili, že to nepůjde a musí se dělat projektová dokumentace. Já jsem řekl, že to uděláme bez plánů a okamžitě. Přišli jsme tam, začali jsme kopat. Museli jsme dělat ve dne v noci. Od té doby jsem si tam šplhnul a kdykoliv jsem něco potřeboval, tak mně vždy vyšli vstříc.

Jak u Vás probíhal 21. srpen 1968 a jak jste se poprvé dozvěděl o okupaci vojsk?

My jsme v těchto měsících bydleli na chatě mezi Komorní hůrkou a Libou. 20. srpna večer jsme na ohništi opékali vuřty. Okolo 23. a 24. hodiny jsme slyšeli hlasité dunění. Nevěděli jsme, co to je. Říkali jsme si: „No co, tak bude bouřka.“ Z vojny jsme to dunění znali, ale vůbec nás nenapadlo, že to můžou být vojenské jednotky. Šli jsme tedy spát a ráno se vzbudili a nejezdili vůbec autobusy, na kopci jsme pak viděli vojska. Nejdříve tanky jednotek z NDR a za nimi ruské. Nezbývalo nám nic jiného, než dojít do Chebu pěšky. Všechno bylo obsazeno vojskem, nevěděli jsme vůbec nic, mysleli jsme, že jde o část cvičení. Když jsem dorazil do práce, tak mi ředitel řekl, abych s autem objel všechny stavby a poslal všechny lidi domů. Zároveň jsem jim měl říct, ať všichni z nich zachovají klid. Doma byli všichni do té doby, dokud jsme je znovu nepovolali.

Druhý den jsme museli jako vedoucí podniku každý den přijít a radili jsme se o situaci. Za dva až tři dny nás povolali zpět do práce a pracovalo se dál.

Vojáci se poté stáhli až za město, směrem na Aš, do lesů. Později se jim pak postavili dva panelové domy Na Patě a pro důstojníky stavěl náš podnik takové malé domečky, které vypadaly jako chatičky.

Když to zhodnotím, tak situace 21. srpna byla špatná, protože nikdo nic nevěděl a vládnul zmatek. Němci se pak stáhli do NDR. Rusové tu zůstali.

Kde jste v té době dělal?

Ve Stavomatu (Okresní stavební podnik). Náš podnik byl navíc zařazen v rámci obrany státu. Měli jsme tedy v podniku sklady pro lidovou milici. Tam byly zbraně. Když jsem viděl ty zbraně, tak jsem říkal, že z toho nikdo ani nevystřelí, v jakém byly špatném stavu.

Probíhala okupace na Chebsku tak bouřlivě, jako tomu bylo v Praze?

Tady bylo vše v poklidu, momentální nejistota samozřejmě byla i zde, ale většina lidí zachovala klid, trochu se hlídala a nepouštěla si „pusu na špacír.“

Jak probíhal Váš život po 21. srpnu 1968?

Doba před nebyla špatná. Po okupaci to bylo horší. Po okupaci se muselo chodit na prověrky, vypadalo to jako takové pohovory, u nich musel každý dokazovat, že souhlasí s tím, že nám vojska Varšavské smlouvy přišla na pomoc. Kdo vystrkoval hodně růžky, byl vyhozen. Na druhou stranu, když si ten člověk stál za tím, že s okupací nesouhlasil a byl to člověk, za kterým si podnik stál, tak toho zaměstnance podnik podržel a nevyhodil ho. Když člověk tedy s okupací nesouhlasil, většinou zůstal v podniku, ale už nikam nemohl kariéru stoupat a obsazovat vyšší posty. Pokud chtěl člověk v zaměstnání povýšit, podmínkou bylo stát se členem strany. Buď vstoupil člověk do strany a povýšil, nebo nevstoupil, ale nemohl poté kariéru stoupat.

Já jsem měl velice dobrého kamaráda v práci. Oba jsme byli mistři a jeden z nás měl dělat hlavního stavbyvedoucího. Mně řekli: „My víme, že jsi lepší než tvůj kolega, ale když vstoupíš do strany, bude to bez problémů a když holt nemůžeš, tak půjde on.“ Tu práci jsem za pár let stejně dostal já, aniž bych byl ve straně.

Poté již běžel život v zavedených kolejích. Člověk si ale po srpnu 1968 musel dávat daleko větší pozor na to, co říká na veřejnosti. Hodně se udávalo. Na různé funkce se dostali většinou prospěcháři, kteří byli ve straně a v milici. Když člověk neprovokoval, tak se ho nikdo nevnímá.

Jak vypadaly Vámi zmiňované prověrky?

Byla u nich skupina lidí – představitelé pouličního výboru, vedení podniku, zástupci obrany státu, zástupci milicionářů, předseda partaje a předseda ROH. Ptali se mě, jestli souhlasím s tím, že nám vojska přišla pomoci. Všichni si zapisovali mé odpovědi. Nakonec se podepsal protokol. Pokud se komisi nějaký člověk nelíbil, musel odejít ze zaměstnání.

Souhlasila většina lidí s okupací?

No, většina ano, takoví ti partajníci a lidé, kteří neměli vzdělání a byli na funkcích, tak aby se tam udrželi, tak souhlasili. V té době však minimum lidí mělo vysoké vzdělání. V té době musel být člověk trochu diplomat. Jedinou výhodou u nás v podniku bylo to, že jsme tam měli skupinu lidí, která spolu držela v jakékoliv situaci.

Vzpomínáte si ještě na nějaké zážitky z této doby?

Po srpnu 1968 dostal náš podnik za úkol postavit pro sovětské důstojníky již zmiňované domy. Bylo to nařízené, nemohli jsme odmítnout. Byla to situace „ožralého dne“. Kdykoliv jsme tam poté jeli, tak se tam pořád pil alkohol. Když přišla revoluce v roce 1989 a vojáci museli odjet zpět do Ruska, tak všechny domy, ještě před odjezdem vydrancovali. Vzali všechno - kuchyňské linky, zásuvky. Nezůstalo tam nic. Dnes ty dva panelové domy slouží jako domov důchodců. Ty samostatné domy se však musely zbourat, protože by renovace byla strašně nákladná. Nebyly absolutně obyvatelné.

Po srpnu 1968 se také začaly pořádat tzv. družby. Chebu byl přidělen Jižní Tagil a ti lidé z Jižního Tagilu sem potom jezdili.

V roce 1968 jela dva týdny před okupací moje teta se strýcem do SRN. Teta měla v SRN celou svou rodinu. Do Chebu přijela zpět v den okupace. Když viděli, co se tu děje, byli z toho úplně konsternováni. Pasy jim platily ještě dva měsíce, mohli na ně tedy znovu vyjet. Tak sebrali celou rodinu a už se nevrátili. Měli obrovskou výhodu v tom, že jim tam příbuzní v začátcích hodně pomohli.

A kde bydleli?

Dostali v malém měste nedaleko Hamburku.

Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních údajů

Podle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních a citlivých údajů, ve znění pozdějších předpisů a nařízením (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (obecné nařízení o ochraně osobních údajů – dále jen „GDPR“) uděluji studentu/studentce Š. Strejčkovi svůj souhlas ke zpracování svých osobních a citlivých údajů, zaznamenaných během rozhovoru (rozhovorů), které jsem poskytl v rámci výzkumu k bakalářské práci na téma „Rok 1968 ve vzpomínkách občanů okresu Cheb“ – Katedra historie na ZČU v Plzni.

Jméno narátora / informátora: JAN UČTEL

Jméno studenta, který vedl rozhovor: Štěpán Strejček

v Plzeňi dne 2.6.2019

.....
podpis

Příloha 4 - Výpověď pamětnice Zdeny Učíkové

Jaký byla Vaše první polovina roku 1968?

Já jsem dělala v drobném zboží a zásobovali jsme celý západočeský kraj, včetně Plzně. Měli jsme dva sklady – v Chodově a v Křimicích. Ještě jsme měli sklad na Sadech Pětatřicátníků v Plzni. A já jezdila po fabrikách Setuza, Milo Olomouc, Palma Bratislava, Kosmos Čáslav a dalších. Dělala jsem sortiment mýdla a plnila kontrakty. Každý květen jsme byli pravidelně v Tatrách. Práce to byla krásná, i dobře ohodnocená.

Jak u Vás probíhal 21. srpen 1968 a jak jste se poprvé dozvěděla o okupaci vojsk?

21. srpna 1968 jsem dělala autoškolu. Od dolního rohu náměstí, kde byla cukrárna, se jelo nahoru a tam byla hlavní. Já jsem na tu hlavní silnici nemohla odbočit, protože Němci, kteří se vraceli domů z dovolené, už věděli, že se něco děje. Proto se chtěli dostat rychle zpět domů do Německa. Dělala jsem zkoušky u učitele Hrajnohy. A učitel mi říkal: „Teď jeď, teď, teď...“ a přísedící policista říká: „Co jí blbnete, já bych taky nejel, vždyť vidíte, že jede jedno auto za druhým.“ Já ještě neměla moc zkušeností a bála jsem se, tak jsem raději čekala.

Tu autoškolu jsem dělala 21. i 22. Chtěli jsme to oslavit, že jsme to všichni udělali. A kvůli tomu, že byla okupace, nám nikde nenalili alkohol. Byl zákaz prodeje alkoholu. V gastronomu měli lahve s alkoholem přehozené plachtou. Nakonec jsme to oslavili v cukrárně, v zadní místnosti, kde nás nikdo neviděl.

Byly v Chebu tanky?

V Chebu vojáci moc nebyli. Tu a tam Chebem projížděli. A když projížděli, každý na ně plival nebo ukazoval pěsti. Lidé ostatní napomínali, aby vojáky neprovokovali. Nechtěli, aby se vojáci nenaštvali. 90% lidí bylo proti okupaci, akorát to nedali najevo, protože se báli o práci nebo o rodinu. V té době byla ve společnosti velká nejistota.

Všimla jsem si, že vojáci tenkrát kšeftovali s naftou a benzínem. Ti kluci byli chudáci, ani nevěděli, kde jsou.

Jak probíhal Váš život po 21. srpnu 1968?

Okupace roce 1968 byla obrovská chyba, protože i lidé, kteří měli komunismus rádi, tak tento akt byl pro ně ránou. Hodně důstojníků odešlo z armády, protože to neuneslo. Doba pražského jara byla dobou odlehčení režimu, člověk vnímal náznaky uvolnění režimu. Sověti měli strach, aby se situace nezvrtla úplně.

Každý prožíval dobu po srpnu 1968 jinak. Prověrky u nás probíhali tak, že se mě zeptali, jestli souhlasím s okupací. Když se mě ptal můj šéf, tak jsem mu řekla, že nesouhlasím. A on mi řekl: „No jo, Zdeno, ale to tam napsat nemůžu.“ Nevím, co tam napsal, ale prošla jsem. Ten podnik by pak musel vyhodit 90% svých zaměstnanců, kdyby napsali všem do složky, že s okupací nesouhlasí. To si taky podnik dovolit nemohl.

Hromada lidí už jen kvůli existenčním důvodům řekla, že s tímto aktem souhlasí. Lidé, kteří měli nějakou vyšší funkci, si nemohli dovolit říct, že nesouhlasí s okupací.

Vzpomínáte si ještě na nějaké zážitky z této doby?

Na začátku září, krátce po dokončení autoškoly, jsem se sama s čerstvě vydaným řidičákem vypravila do Přeštic autem. Teta z Přeštic mě poslala do Klatov za druhou tetou, aby měla teta vztek, že jsme si koupili auto. Už před Plzní na mě Rusáci koukali a chtěli, abych zastavila. To víte, žena za volantem. Bála jsem se a nezastavila jsem. Jela jsem do

Měčina zadem na Skašov, cestou skrz les. Tam z obou stran tábořily sovětské jednotky. Rozkřiklo se, že jede ženská v autě a hned všichni vylezli z toho lesa. Teta z Měčina mi potom vynadala a říkala „Zdeno, co tě to napadlo...“ Já jsem si myslela, že v okolí Plzně nikdo nebude. To byl nepříjemný zážitek.

Když jsem přijela do Měčina, tak se každý vyptával. „Když jste z toho Chebu, to musíte mít vše z první ruky...“ říkali. A já jim odpověděla: „Budete se divit, ale v Chebu to nebylo tak bouřlivé.“ Já si myslím, že to bylo u hranic, proto si to nedovolili. Mohlo by z toho vzniknout to, že jsme u hranic a zase nás okupují Němci. Mohlo to vyvolat paniku. Tady byli Rusáci, Poláci a Němci.

Na začátku září jsem jela na služební cestu do Českých Budějovic a já v Budějovicích nemohla najít tu ulici, kam jsem se měla dostat, protože byla většina ulic přepsaných nebo byly sundány popisky.

Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních údajů

Podle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních a citlivých údajů, ve znění pozdějších předpisů a nařízením (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (obecné nařízení o ochraně osobních údajů – dále jen „GDPR“) uděluji studentu/studentce Š. Strejčkovi svůj souhlas ke zpracování svých osobních a citlivých údajů, zaznamenaných během rozhovoru (rozhovorů), které jsem poskytl v rámci výzkumu k bakalářské práci na téma „Rok 1968 ve vzpomínkách občanů okresu Cheb“ – Katedra historie na ZČU v Plzni.

Jméno narátora / informátora: ZDENA UČÍKOVÁ

Jméno studenta, který vedl rozhovor: Štěpán Strejček

v CHEBU dne 2. 6. 2019

Zdena Učíková

podpis

Příloha 5 - Výpověď pamětníka Václava Rybáčka

Jaká pro Vás byla první polovina roku 1968? Co jste dělal v době před okupací?

Pracoval jsem v té době jako hajný u Lesního závodu Kynšperk. Pracoval jsem tam od roku 1964 do roku 1984, kdy mi zemřel otec. Já akorát nebudu říkat okupace, hodně záleží na tom, jak to každý bere.

První polovina 1968 byla doba uvolňování režimu, zaznamenal jste nějaké změny ve svém životě?

U nás se nezměnilo nic. Protože co bylo v lese, taky v lese zůstalo. Chlapi dělali v úkolu, co si vydělali, to dostali. Měli jsme tam partu Sokolováků a oni nestačili na ostatní. Jinak my jsme byli víceméně odříznuti od společenského života. V lese nebyla elektřina ani voda. Elektřinu jsme si vyráběli svou vlastní turbínou. Když byla voda, byla i elektřina. Když nebyla voda, nebyla ani elektřina. Měli jsme zde i kuchyň a k obědu jsme měli to, co jsme chtěli. Když jsme šli na pstruhy, měli jsme k obědu pstruhy. Když jsme nasbírali houby, měli jsme ke svačině smaženici, houbovku nebo řízky.

Takže se vám žilo dobře?

Ano, žilo se nám dobře.

Jak probíhal 21. srpen 1968?

Kluci, kteří měli tranzistorák, tak ti to slyšeli ve zprávách. Já jsem jel do Chebu. Ve Vochově na křižovatce jsem je potkal, vojáci jeli z Františkových Lázní. Byla to celá kolona. Já jsem se jim na motorce vyhnul, vjel jsem s motorkou přes příkop na pole. Čekal jsem až projedou. První v koloně jel voják na motorce, za ním jelo obrněné auto a za ním tank. Byl to předvoj, aby pro tank udělal místo. Na mém pozemku, kde jsem dělal hajného, jsem měl usazené v lese tři posádky. Nahoře na Kopanině byla jedna posádka. Ta tam zůstala nejdéle. Odjela po čtrnácti dnech. Ta posádka na Kopanině sháněla někoho, kdo by jim posekal pole, aby se zde mohla utábořit. Takže z Milhostova přišlo družstvo nakonec sklídit pšenici.

Další posádka tábořila na Emetě a jedna na Květné. Chodil jsem k nim normálně. Já je ničím neprovokoval, oni si mě nevšímali. Záleželo také dost na tom, co bylo v každé posádce za lidi.

Poté se posádky vyměnily, protože tady byli vojáci všech národností - Poláci, Maďaři, Bulhaři, Rusáci, Němci. Vojáci ani nevěděli, kde jsou. Nevěděli ani, proč tu jsou. Byli zde na cvičení. Tenkrát probíhalo vojenské cvičení v NDR a prostě je sem poslali.

Byly na Chebsku v té době tanky?

To je jasné.

Probíhala okupace i v Chebu tak bouřlivě, jako tomu bylo v Praze?

To určitě ne, protože tady málo lidí vojáky provokovalo.

Jak probíhal Váš život po roce 1968?

U mě nic jiného nebylo, ani u nás v práci se nic nezměnilo. Vojáci odjeli a všechno po sobě uklidili. Poté přišli noví vojáci, už jen Rusáci. Poláci šli do Polska, Němci zpět do

Německa. Usídlili se na Patě, tam se pro ně i stavěla kasárna. Teď je tam místo nich dědečkárna nebo ústav pro postižené.

Vzpomínáte si ještě na nějaké zážitky z té doby.

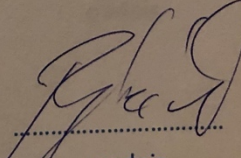
V roce 1971 jsem letěl 21. srpna na výročí do Bulharska. Bulhaři uzavřeli hranice a my museli přistát v Bukurešti. Asi hodinu nás pak zadržovali v letištní hale.

Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních údajů

Podle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních a citlivých údajů, ve znění pozdějších předpisů a nařízením (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (obecné nařízení o ochraně osobních údajů – dále jen „GDPR“) uděluji studentu/studentce Š. Strejčkovi svůj souhlas ke zpracování svých osobních a citlivých údajů, zaznamenaných během rozhovoru (rozhovorů), které jsem poskytl v rámci výzkumu k bakalářské práci na téma „Rok 1968 ve vzpomínkách občanů okresu Cheb“ – Katedra historie na ZČU v Plzni.

Jméno narátora / informátora: VÁCLAV RYBÁČEK
Jméno studenta, který vedl rozhovor: Štěpán Strejček

v CHEBU dne 2.6.2019

.....
podpis

Příloha 6 - Výpověď pamětnice Olgy Růžkové

V roce 1968 jsem byla půl roku na mateřské dovolené. Byla jsem v domácnosti. Dověděla jsem se, že sovětští vojáci obsadili naši republiku, až doma od manžela. Já jsem to nevěděla, byla jsem v uzavřeném prostředí doma a televize začala vysílat až druhý den. Tenkrát ve vládě byli Dubček, Smrkovský, Černík a Svoboda. To byli komunisté, kteří měli určité představy o tom, co by se pro náš stát hodilo. Byli jsme členové Varšavské smlouvy, a tak jsme spadali pod vliv Sovětského svazu. Sovětský svaz byl náš přátelský stát. Každý byl překvapen a nevěděl nikdo, co se bude dít. Vláda chtěla jiným způsobem budovat socialismus, a to se nelíbilo východu. Takže vrchní představitelé odjeli do Moskvy. V Chebu jsem žádné Rusy neviděla, ale vím, že Františkovými Lázněmi projížděly tanky. Tank přerazil i železniční závoru v Lomanech. V podstatě zde byli lidé překvapeni, ti kteří byli vděční Rusům za osvobození v roce 1945. My jsme byli vychováni k úctě k Sovětskému svazu. Událo se to, že nás „vlastní bratr“ zradil, bez vědomí národa. Bez vědomí lidí se zde octli ruské tanky. Musím přiznat, že to byla invaze. Taky nepůjдете na sousedovu zahradu a nepostavíte si tam stan. Poté zde zabrali i domy. Na Ašsku byla ruská posádka – na Patě. Už nehodlali odejít.

V Moskvě našim státníkům Brežněv vyčinił, co jsme si to dovolili. Před návratem z Moskvy, museli českoslovenští státníci podepsat prohlášení a souhlasit s tím, co se děje. František Kriegel to nepodepsal. Televize ukazovala záběry, jak se lidé v Praze, tam je hodně studentů a lidí s přehledem, začali bránit a bouřit. V Praze lidé i umírali.

Poté následovala série mnoha prověrek. V určitých oblastech života, například ve školství. Víím, že ten, kdo nevyjádřil postoj takový, že souhlasí s příchodem vojsk Varšavské smlouvy, tak se mohl rozloučit se zaměstnáním. Lidé mohli pracovat, ale ne ve svém oboru. Znáím například manžele Papežovi, oba dva opustili školu a někde na Seebergu pracovali v JZD. Pan Papež jako účetní a paní Papežová šla do živočišné výroby. Dnes je jejich dcera ředitelkou ve Svobodné škole v Chebu. Brali to oba hrozně těžce, kantoři vždy měli rádi svá povolání. Například ředitel z Františkových Lázní Vaněk byl zproštěn funkce a šel dělat ředitele na venkovskou školu do Starého Rybníka. Moje kamarádka Zdenička Benešová šla okamžitě do družiny, a to měla státnice z francouzštiny. Já jsem učila v Libé, tam jsme byli 3 kantoři, drželi jsme při sobě a tato událost nás sblížovala.

Nikdo v podstatě nic nevěděl. Kdo byl na zájezdu v srpnu 1968, např. v Jugoslávii, zůstal tam. Nikdo totiž nevěděl, co bude. Lidé potom nemohli cestovat a začali si stavět chatičky, aby mohli alespoň do přírody.

Mě tehdy bylo 25 let, byla jsem tehdy mladá, do důsledků to člověk nezkoumal. Starší lidé jasně říkali, že to byla okupace, ale i někteří komunisté. Celý národ byl překvapen, neměli to dělat.

Jak u Vás probíhal 21. srpen 1968 a jak jste se poprvé dozvěděla o okupaci vojsk?

Když jsem byla v nemocnici před porodem, přišla sestra a řekla: „Dubček řekl, že se musí šetřit,“ a zhasla. Dubček a vláda chtěla socialismus s lidskou tvář. Uvolňovalo se to tu, lidé byli radostnější, raději chodili do práce. Já byla v té době v Libé. V Libé byli k sobě lidé hodnější.

Já jsem se o okupaci dozvěděla od manžela. Byla jsem překvapená. Říkala jsem si, že jsou to Rusové a snad nám nic neudělají. Jedno mi to nebylo, říkala jsem si, že to snad

nemůžou udělat. Potkala jsem kamarádku ze školy, ta byla úplně kamenná v obličejí a říkala „Co říkáš situaci?“ Ta to vnímala ještě hůř.

V televizi jsem viděla převrácené tramvaje, dým. Zdálo se mi, že tenkrát ani ti vojáci nevěděli, proč tu jsou. Lidé se jich ptali, proč přijeli. Vojáci nevěděli. Říkali, že tu jsou, protože potřebujeme pomoci.

Já jsem i slyšela, že někteří ruští chlapci skončili sebevraždou. To už se samozřejmě neříkalo.

Poslouchala jste rozhlas po drátě nebo televizi?

Na každé Televizní noviny jsem se dívala. Vysílání běželo celý den. Kamila Moučková tenkrát hodně vysílala. Herci hodně mluvili k lidem a byla de facto dezorientace. Ve škole jsme museli udržet tuhle dezorientaci.

Od prvního září 1968 jsem nastupovala do školy zpět do Františkových Lázní.

Byly na Chebsku tanky?

Leninovou třídou, dnes Americkou, jely tanky na Lomany a přelomily závory. V Chebu jsem žádné tanky neviděla. Taky jsem měla půlroční dítě a nemohla jsem být nějak činná.

Na podzim ke mně přišla paní inspektorka a další dvě osoby a dorazili ke mně do bytu. Ptaly se mě, jaký mám názor na okupaci. Já jsem říkala, že jsem se nikdy politikou nezabývala, ve škole jsem úkoly plnila. Ani jsme ve škole nefanatizovali děti. Ale, že nevím, zda to je správné. Chtěla jsem pokoj a mír, když mám půlroční dítě. Na to mi řekli, ať více studuji marxismus-leninismus. Řekla jsem, že to klidně budu. Že jsem internacionalistka, a že mám ráda všechny národy, ale nemám ráda, když se jeden národ vyvyšuje nad druhý. Prověrkou jsem prošla

Dá se říct, že v Chebu okupace bouřlivě?

Bouřlivě určitě probíhala okupace v Praze. Tady byl klid. Myšlenky lidí byly různé. Lidé byli spíše zaražení.

Okupace měla ještě mnoho let důsledky. Můj muž pracoval jako elektrikář na rotě u PS klubu. Měli jsme rodinného kamaráda Miroslava Loskota, který se oženil do SRN a bydlel v Mnichově. Vyučili se s manželem. Znali se od mládí. Já ho znala od jeho šesti let. Míra posílal každoročně pohled k Velikonocům a k Vánocům. My mu nikdy nepsali, ani ho nekontaktovali. Jednou spolu byli v poledne v hospodě U Krále Jiřího. Po víkendu přišel do práce a přišel k němu plukovník Bílý a řekl, že musí do kanceláře. Tam mu sdělil, že mají hlášení o setkání s panem Loskotem, občanem západního státu. Tvrdili manželovi, že je to nepřípustné, a že s ním musí rozvázat pracovní poměr. Můj muž se obhajoval, ale k ničemu to nebylo. Zapřísáhl se, že jsou s Loskotem pouze kamarádi. Údajně mohl vyzradit nějaké tajné informace. Plukovník mu řekl: „My to všechno víme, ale ty dva pohledy ročně Vám posílá. A když jste uvnitř, tak tohle nemůžete.“ Já jsem potom šla s plukovníkem a také jsem to rozmlouvala. Nakonec jsme zjistili, že to bylo na udání. Odchod ze zaměstnání byl oboustrannou dohodou. Potom dělal vyšší funkci u Okresní správy silnic Cheb. Poté byl již takový málomluvný.

Vzpomínáte si ještě na nějaké zážitky z této doby?

Ve Fr. Lázních mi dělal ředitele Filip Vaněk. To byl komunista s velkým srdcem. Přesto ho sesadili, dali ho do Starého Rybníka a on neunesl to, že ho sesadili. Otrávil se. Jeho žena se odstěhovala s dětmi do Prahy a také se otrávil.

Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních údajů

Podle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních a citlivých údajů, ve znění pozdějších předpisů a nařízením (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (obecné nařízení o ochraně osobních údajů – dále jen „GDPR“) uděluji studentu/studentce Š. Strejčkovi svůj souhlas ke zpracování svých osobních a citlivých údajů, zaznamenaných během rozhovoru (rozhovorů), které jsem poskytl v rámci výzkumu k bakalářské práci na téma „Rok 1968 ve vzpomínkách občanů okresu Che“ – Katedra historie na ZČU v Plzni.

Jméno narátora / informátora: *OLGA RŮŽKOVÁ*
Jméno studenta, který vedl rozhovor: Štěpán Strejček

v *CHEBU* dne *4.6.2019*

Olga Růžková
.....
podpis

Příloha 7 - Provolání ke všemu lidu chebského okresu

Provolání ke všemu lidu chebského okresu!

My, zákonní zástupci lidu v chebském okrese a jediní představitelé státní moci a správy na našem území, vydáváme v této-pro celou ČSSR - tak vážnou chvíli: toto provolání:

Jednoznačně odsuzujeme násilnou okupaci naší Československé socialistické republiky, považujeme ji za protiprávní akt, který je v rozporu nejen z Chartou OSN, ale i bezpříkladným porušením nezávislosti a suverenity. Odmítáme vpád na naše území a žádáme okamžitý odchod všech cizích vojenských jednotek.

Nikdo z nás se nepropůjčí ke kolaboraci s okupanty. Zůstaneme vždy věrni jedině legální a zákonně zvolené vládě v čele s ing. Černíkem, zákonně zvolenému Národnímu shromáždění v čele se soudruhem Smrkovským, prezidentu republiky Ludvíku Svobodovi a na XIV. mimořádném sjezdu KSČ zvolenému ÚV KSČ v čele s Alexandrem Dubčekem.

Žádáme, aby všem legálně zvoleným funkcionářům byl umožněn svobodný výkon jejich funkcí se strany okupačních vojsk. Občané pomáhejte všestranně svým zákonným představitelům při výkonu jejich funkce.

Schvalujeme dosavadní činnost rady ONV a představitelů okresu, jimi přijatá opatření a postup ve vztahu k okupačním vojskům.

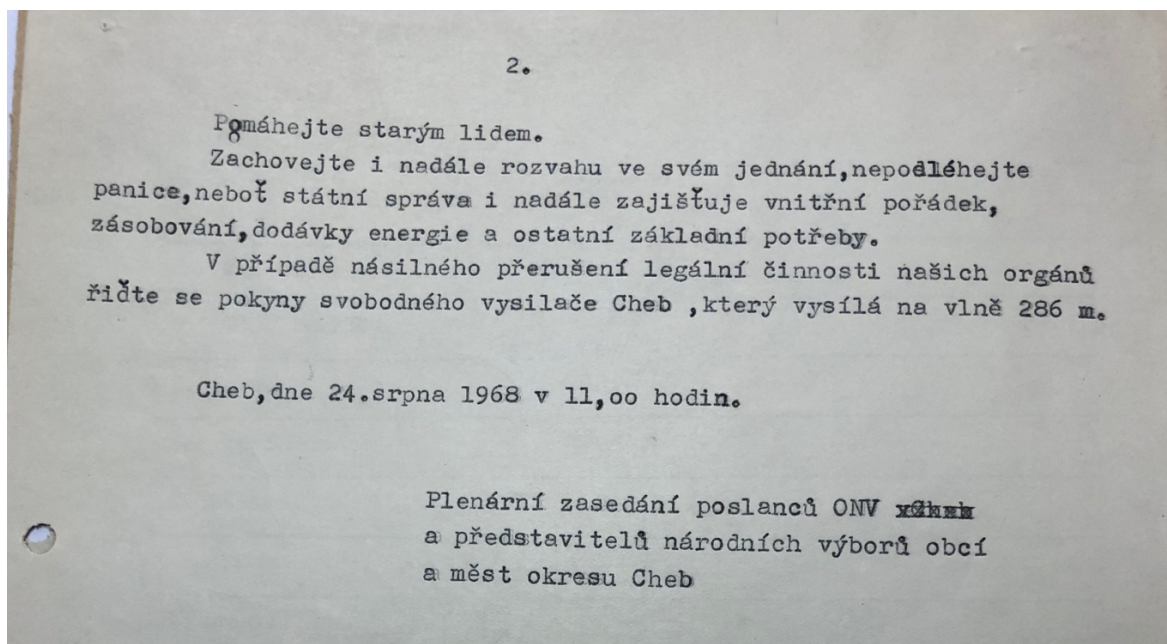
Vyslovujeme úpřímné poděkování všemu obyvatelstvu našeho okresu za rozhodnost, klid a rozvážnost.

Vyvarujte se všech akcí vůči okupačním vojskům, které by se daly zneužít pod záminkou provokací. Vyjadřujte svůj odpor důstojným pohrdáním a odmítáním okupantů bez vulgárností, které nám nejsou vlastní a které odmítáme. Chraňte především naši mládež, aby se svým zápalem za spravedlivou věc národů Československa nedostala do nežádoucích konfliktů s okupačními vojáky. Nevyhledávejte styk s okupanty.

Na svých pracovištích pomáhejte i nadále v tom, aby zde byla odváděna poctivá práce a nezvyšujeme škody, které nám už beztak okupací narůstají.

Nenechávejte zničit naši úrodu okupantům, pomáhejte, kde je třeba, při sklizni.

Nepodávejte žádné informace o stranických a státních funkcionářích, zamezte veškerým provokacím vůči nim. Chraňte své spoluobčany před napadáním se strany nezodpovědných živlů. Podporujte veřejnou bezpečnost při udržování pořádku, klidu a veřejné bezpečnosti.

Zdroj: Státní okresní archiv Cheb, fond 226 (ONV Cheb), i. č. 23, kart. 7, Plenární zasedání ONV, 1968